

TANRIKULU/TÜRKİYE KARARI*

(23763/94)

Strazburg

8 Temmuz 1999

USULİ İŞLEMLER

1. Dava, Sözleşmenin önceki 19. maddesi³ ile belirlendiği gibi, Mahkeme'ye, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu tarafından ("Komisyon"), 24 Eylül 1999 tarihinde, Sözleşmenin önceki 32. maddesinin 1. paragrafı ve 47. maddeleri ile belirlenen üç aylık süre içinde gönderilmiştir. Dava bir Türk vatandaşı olan Selma Tanrikulu tarafından, 25 Şubat 1994 tarihinde, Sözleşme'nin önceki 25. maddesi gereğince Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı Komisyon'a yapılan 23763/94 nolu başvurudan kaynaklanmaktadır.

Komisyon'un talebi, önceki 44. ve 48. maddelere ve Türkiye'nin Mahkeme'nin zorunlu yetkisini tanıdığı deklarasyona gönderme yapmıştır (önceki 46. madde). Talebin amacı, dava esaslarının, sorumlu Devlet'in 2,3,6,13 ve 14. maddelerinden doğan sorumluluklarını ve Sözleşme'nin önceki 25. maddesinin 1. paragrafı altındaki sorumluluklarını yerine getirip getirmediği konusunda karara varmaktır.

2. Önceki Tüzük A'nın¹ 33. maddesinin 3(d) paragrafı gereğince yapılan soruşturmaya cevaben, başvuran davaya katılmak istediğini söylemiş ve kendisini temsil edecek avukatları görevlendirmiştir (Önceki 30. madde).

3. Özellikle, 11 No'lu Protokol'ün yürürlüğe girmesinden önce ortaya çıkabilecek prosedürle ilgili konularla ilgilenmek için kurulan Dairenin başkanı olarak (Sözleşme'nin önceki 43. maddesi ve önceki Tüzük 21), Sn. Bernhardt, o zamanki Mahkeme'nin Başkanı olarak Raportör Vekili adına hareket ederek Türk Hükümeti Ajansı (Hükümet), başvuranın avukatı ve Komisyon Delegeleri ile yargılama sürecinin organizasyonu hakkında görüşmüştür. Sonuç olarak verilen karar gereğince, raportör, başvuranın görüşünü 5 Şubat 1999 tarihinde almıştır.

Hükümet'in görüşü, yine Hükümet'in talebi ile uzatılan tarihten daha sonra 16 Şubat 1999 tarihinde sunulmuştur. 17 Şubat 1999 tarihinde Mahkeme Başkanı Hükümet'in görüşünün dava dosyasına dahil edilmesini reddetmiştir (Tüzüğün 38. maddesinin 1. paragrafı).

* Dışişleri Bakanlığı Çok Taraflı Siyasî İşler Genel Müdürlüğü tarafından Türkçe'ye çevrilmiş olup, gayriresmî tercümedir.

4. 11 No'lu Protokol'ün 1 Kasım 1998 tarihinde yürürlüğe girmesinden sonra ve

5. maddenin 5. paragrafı gereğince, dava Büyük Daire'ye gönderilmiştir. Büyük Daire, resmen seçilmiş hakim Sn. R. Türmen (Sözleşme'nin 27. maddesinin 2. paragrafı ve Tüzük 24/4), Sn. L. Wildhaber, Mahkeme Başkanı; Sn. E. Palm, Mahkeme İkinci Başkanı ve Sn. J.-. Costa ve Sn. M. Fischbach, Bölüm 2. Başkanları (Sözleşme'nin 27. maddesinin 3. paragrafı ve Tüzüğün 24. maddesinin 3. ve 5 (a) paragrafları) isimli kişilerden oluşmakta idi. . Büyük Daireyi tamamlamak için görevlendirilen diğer üyeler Sn. L. Ferrari Bravo, Sn. L. Caflisch, Sn. W. Fuhrmann, Sn. K. Jungwiert, Sn. B. Zupancic, Sn. N. Vajic, Sn. J. Hedigan, Sn. W. Thomassen, Sn. M. Tsatsa-Nikolovska, Sn. T. Pantiru, Sn. E. Levits ve Sn. K. Traja idi (Tüzük 24, paragraflar 3 ve 5 (b) ve (c) ve Tüzük 100, para. 4).

Sonuç olarak, Sn. Türmen, Büyük Daire'deki görevinden çekilmiştir (Tüzük 28). Hükümet, bu yüzden Sn. F. Gölcüklü'yü ad hoc yargıç olarak görevlendirmiştir (Sözleşme'nin 27. maddesinin 2. paragrafı ve Tüzük 29 paragraf

6. Mahkeme'nin daveti ile (Tüzük 99), Komisyon, üyelerinden Sn. J. Liddy'i Büyük Daire'deki davaya katılmakla görevlendirmiştir.

7. Başkanın kararı gereğince, duruşma, 25 Mart 1999 tarihinde Strazburg'da İnsan Hakları Binası'nda yapılmıştır.

Mahkeme önünde:

(a) Hükümet adına

Sn. P. ALPASLAN, Ajan Yardımcısı,

Sn. B. ÇALIŞKAN,

Sn. F. POLAT,

Sn. M. GÜLŞEN,

Sn. H. MUTAF, Danışmanlar;

(b) Başvuran adına

Sn. F. HAMPSON,

Sn. A. REIDY,

Sn. D. VIRDEE, Avukat,

Sn. K. YILDIZ Danışman;

(c) Komisyon adına

Sn. J. LIDDY, Delege.

Mahkeme Sn. Liddy, Sn. Hampson ve Sn. Alpaslan'ın konuşmalarını dinlemiştir.

ESASLAR HAKKINDA

A. Başvuran

7 Başvuran, Sn. Selma Tanrıkulu bir Türk vatandaşıdır, 1964 doğumludur ve halen Diyarbakır'da yaşamaktadır. Başvuru, kendisi, üç küçük çocuğu ve güvenlik güçleri tarafından veya onların gözyumması sonucunda bilgisi dahilinde öldürüldüğünü iddia ettiği merhum Zeki Tanrıkulu adına yapılmıştır.

B. Esaslar

8. Başvuranın eşinin ölümünü çevreleyen şartlar tartışılmıştır.

9. Başvuran tarafından sunulan olaylar aşağıda 13. ve 22. paragraflarda sunulmuştur. Başvuran, 15 Nisan 1998 tarihli raporunda Komisyon tarafından tespit edilen olaylara ve Komisyon'a önceden vermiş olduğu ifadelerine dayanarak, Mahkeme'ye sunulan görüşlerinde ölümü çevreleyen şartları tekrarlamamıştır.

10. Hükümet tarafından sunulan olaylar aşağıda 23-28. paragraflarda verilmiştir.

11. Komisyon'a sunulan belgeler hakkında bilgi aşağıda 29. ve 31. paragraflar arasında sunulmuştur. Başvuranın ölümü hakkında Komisyon tarafından saptanan gerçekler aşağıda 32. ve 38. paragraflar arasında sunulmuştur.

12. Komisyon, başvuranın eşinin ölümünü çevreleyen şartlar hakkındaki tartışmanın ışığı altında esasları tespit etmek için, Sözleşme'nin önceki 28. maddesinin 1(a) paragrafı gereğince soruşturma yapmıştır. Bu amaçla, Komisyon, hem başvuran hem de Hükümet tarafından iddialarını savunmak üzere sunulan bir dizi belgeyi incelemiş ve 21-22 Kasım 1996 tarihlerinde Ankara'da yapılan duruşmalarda tanıkların ifadelerini dinlemek üzere üç delegeyi görevlendirmiştir. Komisyon'un ifadeler ve bulgular hakkındaki değerlendirmesi aşağıda 39. ve 48. paragraflar arasında sunulmuştur.

1. Başvuran Tarafından Sunulan Olaylar

(a) Başvuranın eşinin öldürülmesi hakkında

13. 2 Eylül 1993 tarihinde öğle vakti sıralarında, başvuranın eşi Dr. Zeki Tanrikulu Silvan'da devlet hastanesi ve emniyet müdürlüğü arasında Kaymakam Rampası diye bilinen yolda vurularak öldürülmüştür. Başvuran otomatik silah ile ateş edildiğini duyduğu zaman hastane kapısına yakın olan otel odasının yere yakın balkonunda idi. Balkondan atlayıp Kaymakam Rampası'na doğru koşmaya başladı. Koşarken bir kez daha ateş edilmeye başlandığını duydu.

14. Başvuran, Hastane kapısından çıkar çıkmaz, eşini Emniyet Müdürlüğü'ne yakın bir yerde rampanın neredeyse en dik yerinde yere uzanmış bir halde gördü. Eşine doğru koşarken kimseyi görmemişti. Fakat yanında diz çöktüğünde başını kaldırdı ve yaklaşık onbeş yirmi metre ilerisinde güvenlik güçlerinin en az sekiz üyesini, ellerinde silahları bir sıra halinde dizilmiş şekilde gördü. Sade kıyafetler içindeydiler fakat yedek cephane taşımalarına yarayan özel ceketler giymişlerdi. Emniyet Müdürlüğü'nün yanında genellikle, yaklaşık olarak sekiz kişi bulundurulmasına rağmen, birlikte sıra halinde durmaları alışılmamışın dışında idi. Başvuran, olay yerindeki polislerden failleri yakalamalarını istemiş fakat, onlar hiçbirşey yapmamışlardır. Yardım isteyerek Eski Bitlis Caddesi Kavşağı'na doğru koşmaya başladı. Kavşakta iki genç adamın Eski Bitlis Caddesi boyunca koştuğunu ve soldaki ikinci sokağa saptıklarını gördü. Güvenlik güçlerini faillerin kaçmalarına izin vermemeleri için uyardı. Faillerin girdikleri Eski Bitlis Caddesi'nin solundaki sokak, Emniyet Müdürlüğü'nün yanındaki Gazi Caddesi ile birleşmekteydi.

15. Başvuran daha sonra eşinin çantasında silah olduğunu hatırlayarak geri dönmüş ve eşine doğru koşmaya başlamıştır.. Bu sırada hastaneden insanlar yardım etmek için gelmişlerdir. Dr. Tanrikulu'nu başarısız bir şekilde hayata döndürmeye çalıştıkları hastaneye götürmüşlerdir. Bu arada araçlarıyla devriye gezmekte olan üç polis telsiz ile çağrılmış ve beş on dakika içinde olay yerine gelmişlerdir. Polis memurlarından ikisi olay yerini incelemişler, üçüncüsü Turan Dağ, iki failin eşgalini ve kaçtıkları yönü tespit eden başvuranın ifadesini almak için hastaneye doğru gitmiştir. Faillerin peşinden giden fakat başvuranın gösterdiği yönde gitmeyen meslektaşlarına bilgi vermiştir.

16. Başvuran yetkililere ifade vermek için birçok girişimde bulunmuştur.

Polisle bağlantı kurmuş fakat kendisine emniyet müdürünün orada olmadığı söylenmiş ve telefon kapatılmıştır. Ayrıca vali ile görüşmeye çalışmış, fakat, başarılı olamamıştır.

17. Nisan 1993'te Dr. Tanrıkulu, sorgulama için polis tarafından götürülmüştür. PKK'lı bir teröriste yataklık yaptığı yolunda polise ihbarda bulunulmuştur. Ertesi gün tutuklanmadan serbest bırakılmıştır.

18. Dr. Tanrıkulu bir doktor olarak görevini ciddiyetle yerine getirir ve ihtiyacı olan herkese yardım ederdi. Sekiz ay süreyle Silvan Hastanesi'ndeki tek doktor olduğu için, gözaltından çıkan şahısların tıbbi raporlarını o hazırlamaktaydı. Genel olarak başvuruları endişelendirecek şeylerden korumasına rağmen, birkaç kere "izin versek nerdeyse raporları kendileri yazacaklar" demiş ve işkenceden sözetmiştir. 10 Haziran 1992 tarihinde Silvan'da başka bir doktorun öldürülmesinin ardından üçüncü doktorun da bölgeden ayrılmak istemesine yol açan 10 Haziran 1992 tarihinde Silvan'da başka bir doktorun öldürülmesinin ardından, Dr. Tanrıkulu'nun bu olay hakkında, korktuğu için konuşmadığı yolunda basında haberler çıkmıştı. O sıralarda Silvan'da kimliği tespit edilemeyen şahıslar tarafından cinayetler işlenmekte idi. Cinayetlerin birçoğunun kontr gerilla güçleri tarafından gerçekleştirildiğini iddia eden ve Kaptan Vural isimli askeri bir memurun bir isim listesine sahip olduğunu ve o listede isimleri olan kişilerin teker teker öldürüldüklerini söyleyen gazete haberleri vardı. Dr. Tanrıkulu'nun isminin listede olduğu söyleniyordu.

19. Dr. Tanrıkulu, başvuruları riskte olmadığı konusunda ikna etmeye çalışmış olmasına rağmen, ölümünden iki hafta önce gerekli ruhsat ile beraber, silah temin etmiştir. Ölümünden bir gün önce, Dr. Tanrıkulu yıllık iznini kullanmak için validen izin istemiştir. Yerini alacak diğer doktorların Silvan'a gelmiş olmalarına ve izin kullanma süresinin geçmiş olmasına rağmen, izin isteği reddedilmiştir.

20. Dr. Tanrıkulu'nun öldürülmesinin ardından hastanede çalışan diğer doktorlar, Vali'ye failerin bulunamaması durumunda Silvan'da kalmalarının kendileri için güvenli olmadığını söylemişlerdir. Vali de iddia edildiğine göre, güvende olduklarını ve Dr. Tanrıkulu'nun Silvanlı bir Kürt olduğu için öldürüldüğünü söylemiştir. Başvuran, bu doktorlardan biri olan Dr. İlhan'ın Vali ile görüşmesi hakkında ifade vermesini istemiştir fakat, sonuçlarından korktuğu için Dr. İlhan bunu reddetmiştir.

(b)Bireysel Başvuru Hakkına Yapılan Müdahale Hakkında

21. 17 Kasım 1994 tarihinde başvuran, ertesi gün Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki savcının bürosuna gitmesi için davetiye almıştır. Sorgulamadan önce korkmuş ve bunun ürkütücü olduğunu düşünmüştür. Başsavcı Bekir Selçuk, başvurunu Komisyon'a başvurusu, özellikle de başka bir belge ile birlikte avukatlarına vermiş olduğu vekalet hakkında sorgulamıştır. Sorgulama sonucunda ortaya çıkan rapora göre, başvurana Selma Tan adına düzenlenmiş bir vekalet gösterilmiş ve başvuran bu belgenin üzerindeki imzanın kendisine ait olduğunu reddetmiştir. Fakat, başvuranın Komisyon'a sunduğu vekaletname Selma Tanrıkulu adına düzenlenmiştir. Komisyon'a başvurusu nedeniyle başvuranın başına birşey gelebileceği şeklinde Sn. Selçuk tarafından dolaylı olarak tehdit edilmiştir. Sn. Selçuk, ayrıca Komisyon'a yapılan başvurunun faydasız olacağını belirtmiştir.

22. Sorgulama raporu, söylenenler konusunda güvenilir bir kayıt değildi. Raporda yazılanların aksine başvuran Sn. Selçuk'a sorgulama sırasında eşinin ölümünden yaklaşık on gün sonra Kevin isimli bir İngiliz'in Diyarbakır'dan aradığını söylememiştir.

2. Hükümet Tarafından Sunulan Olaylar

(a) Başvuranın Eşinin Ölümü Hakkında

23. Dr. Tanrıkulu'nun vurulduğu gün emniyet müdürlüğünün girişinde nöbet tutan sadece iki kişi vardı. Emniyet Müdürlüğü'nün girişi köşede olduğu için, bu polis memurları olay yerinden sadece 20 metre ileride duruyor ve seyrediyor olamazlardı. Nöbet tutan memurlara, Emniyet Müdürlüğünü saldırıya açık konuma getirmemek için silah sesi veya bir patlama sesi duyduklarında bile yerlerini terketmemeleri için kesin emir verilmişti.

24. Başvuranın eşinin ölümüne neden olan faillerin Eski Bitlis Caddesi'nden dönerek girdiklerini gördüğünü söylediği sokak emniyet müdürlüğü'nün bulunduğu Gazi Caddesi'nde değil iki blok ötede idi.

25. Dr. Tanrıkulu, Devlet için çalışıyor olmaktan mutlu idi ve gurur duyuyordu. Devlet memurları onunla iyi geçiniyorlardı ve polis memurları gece veya gündüz günün her hangi bir saatinde onun yardımını isteyebiliyorlardı. Fakat, soruşturmalar göstermiştir ki Devlet memurlarının veya devlet için

çalışan kişilerin özellikle de olağanüstü halin yürürlükte olduğu bölgede öldürülmeleri PKK militanları tarafından gerçekleştirilmiştir.

26. Dr. Tanrıkulu'nun ölümü ve bir teröristi sakladığı iddiası hakkında ifade vermek için Nisan 1993'te polis karakoluna çağırılması arasında bağlantı yoktu. İddianın doğru olmadığı tespit edilir edilmez, Dr. Tanrıkulu serbest bırakılmıştır.

27. Dr. Tanrıkulu'na izin verilmemiştir çünkü kendisi hastanenin baş danışman vekili idi ve kendisine izin verilmesi halinde tıbbi hizmet kesilecekti.

(b) Bireysel Başvuru Hakkına Yapılan Müdahale İddiası Hakkında

28. Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki Başsavcı'nın 18 Kasım 1994'te başvurunu sorgulamasının iki sebebi vardı: öncelikle, başvuranın eşinin ölümü ile ilgili hazırlık soruşturması yapmak görevinin bir parçası idi ve ikinci olarak, Komisyon'a yapılan başvurunun geçerliliğini teyit etmek için yapılmıştı. Diğer davalarda Komisyon'a doğru olmayan ifadeler verildiği göz önünde bulundurulduğunda, başvurana başvurusunun doğruluğunu sormanın büyük bir önemi vardı. Fakat, soruşturma kayıtlarından da başvuranın başvurusunu takip etmek istediğini belirttiği açıktı.

3. Başvuran ve Hükümet Tarafından İddialarını Desteklemek Üzere Komisyon'a Sunulan Materyaller

29. Komisyon önündeki duruşmalarda başvuran ve Hükümet, başvuranın Diyarbakır'daki İnsan Hakları Derneği'ne ve Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki Başsavcı'ya vermiş olduğu ifadeleri sunmuşlardır. Taraflar daha sonra, olayın meydana geldiği yerin planlarını sunmuşlardır. Komisyon'un talebi üzerine Hükümet, olayın meydana geldiği yerin fotoğraflarını ve bir video filmini sunmuştur.

30. Hükümet, daha sonra olayın meydana geldiği gün 2 Eylül 1993 tarihinde üç polis memuru tarafından hazırlanan olay tespit tutanağının kopyalarını, otopsi raporunu, balistik testleri, olay yerinde polis tarafından tanıklardan (Sn. Şinasi Malgil, Sn. Umut Yüce ve Sn. Fırat Kızıl) alınan ifadeleri ve 5 Kasım 1993

tarihinde Silvan Savcısı Sn. Mustafa Düzgün tarafından alınan yetkisizlik kararını sunmuştur.

31. Komisyon, Ankara'da tank dinleme duruşmasında Hükümet'in daha önce Komisyon'a sunduğundan daha çok belgeye sahip olduğu izlenimine kapılarak tekrar tekrar soruşturma dosyasının tamamının bir kopyasını istemiştir. Hükümet, daha başka belge sunmamıştır.

4. Ulusal Otoriteler Önündeki İşlemler

32. Dr. Tanrıkulu'nun vurulmasının ardından polis olay yerini incelemiş ve 16 boş kovan ve bir tane de deforme olmuş kurşun bulmuştur. Ayrıca çevrenin bir planını hazırlamış, çevreyi araştırmış ve olay gerçekleştiği sırada orada bulunanların isimlerini not etmiştir. Bu isimleri kapsayan notlar korunmamıştır. Turan Dağ, Mehmet Şahin ve Durmuş Şahin tarafından 2 Eylül 1993 tarihinde saat 13.00'da hazırlanan olay tespit tutanağı, olay yerinin incelenmesi sırasında 16 tane 9 milimetre çapında kovan ve bir tane de deforme olmuş mermi bulunduğundan bahsetmektedir. Olay tespit tutanağına göre, o çevrede yaşayanlar ateş eden kişilerin kot ve tenis ayakkabısı giyen uzun boylu zayıf iki kişi olduğunu belirtmiştir. Bunlardan birisi sarı T-shirt, diğeri ise beyaz çizgili bir T-shirt giymişti. Bölgede yapılan genel incelemeden sonra, yapılan tariflere uyan hiç kimse bulunamamıştır.

33. 2 Eylül 1993 tarihinde Şinasi Malgil, arkalarından ateş edildiğini duyduğunda, Kaymakam Rampası'nda Dr. Tanrıkulu'nun arkasında yürümekte olduğunu söylediği ifadesini polise vermiştir. Kendisini sağ taraftaki evlerin bahçelerine atmış ve Dr. Tanrıkulu'nu vuran şahıs veya şahısları görmemiştir.

34. Diğer iki kişi Umut Yüce ve Fırat Kızıl 6 Eylül 1993 tarihinde sırasıyla hastaneye doğru giderken ve Kaymakam Rampası'nın köşesindeki manavda çalışırken ateş edildiğini duyduklarını ve Dr. Tanrıkulu'nu bir kan gölünün ortasında yatarken gördüklerini söyledikleri ifadelerini polise vermişlerdir. Silah seslerinin ardından Umut Yüce, iki kişinin Eski Bitlis Caddesi'ne doğru koştuğunu görmüştür. Fırat Kızıl, Dr. Tanrıkulu'yu vuran kişi veya kişileri görmemiştir.

35. 2 Eylül 1993 tarihinde her ikisi de Silvan Hastanesi'nde pratisyen

hekim olan Dr. Murat Yıldırım, Dr. Tahir Buran tarafından savcı Mustafa Düzgün'ün de hazır olduğu halde Dr. Tanrıkulu'ya ölüm sonrası inceleme yapılmıştır. Bu incelemeye göre, burnunda, sol kulağında, sol önkolda, beşinci omurun solunda, baş parmakta, sağ göğüs ucunda ve sağ diz kapağının üst kısmında on üç mermi giriş deliği ve on iki mermi çıkış deliği tespit edilmiştir. Bir mermi sol kalça kemiğinin üstünde derinin hemen altında bulunup çıkarılmıştır. Ölüm sebebi olarak göğüsteki ve iç organlardaki yaralanma ve kanama gösterilmiştir. Ölüm sebebi göz önünde bulundurulduğunda tam bir otopsi yapmaya gerek olmadığı düşünülmüştür.

36. Olay yerinde bulunan kovanların balistik incelemesi Bölge Polis Laboratuvarı tarafından yapılmıştır. Karşılaştırmalı olarak yapılan inceleme birçok açıdan tek bir kaynağı göstermiştir. Kovanlar ve deforme olan mermi laboratuvar arşivlerinde saklanmıştır. 9 Eylül 1993 tarihli inceleme raporu kovanların ve merminin ne tip bir silahtan atıldığını belirtmemektedir.

37. 5 Kasım 1993 tarihinde savcı Mustafa Düzgün yetkisizlik kararı vermiştir. Suçun niteliği göz önüne alındığında suçun işlenme şekli ve kanıtlar ve olay hakkındaki soruşturma davanın halen görülmekte olduğu Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki savcının yetkisi dahilindedir. Yetkisizlik kararına göre, şüpheliler kimliği tespit edilemeyen iki kişi olarak tespit edilmiştir.

38. Başvuran, 18 Kasım 1994 tarihinde Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Başsavcısı Bekir Selçuk tarafından davet edilmiştir. Sn. Selçuk'la yaptığı soruşturma raporuna göre başvuran eşinin sürekli olarak PKK tarafından devlet memuru olduğu için ve Hizbullah tarafından da İslami kurallara uymadığı için tehdit edildiğini söylemiştir. Olaydan yaklaşık on gün sonra kendisini İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi'ne davet eden Kevin isimli birinin telefon ettiğini söylediği rapor edilmiştir. Rapor daha sonra Sn. Selçuk'un başvurana 27 Eylül 1993 tarihinde Selma Tan tarafından imzalanan bir dilekçe gösterdiğini belirtmektedir. Başvuran bu belgeyi hiçkimseye vermediğini, adının Selma Tan olmadığını ve belgenin üzerindeki imzanın sahte olduğunu iddia etmiştir. Fakat, Komisyon'a başvuruda bulunduğunu ve belgeyi kendisinin imzaladığını teyit etmiştir.

5. Komisyon'un kanıtları değerlendirmesi ve esasla ilgili bulguları

39. Dava gerçekleri, özellikle de 2 Eylül 1993 tarihinde gerçekleşen olaylar tartışıldığı için Komisyon, tarafların yardımı ile bir soruşturma yapmış, altı tanıktan alınan yazılı ve sözlü ifadeler de dahil olmak üzere belgeleri almıştır. Tanıkların isimleri şöyledir: Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki Başsavcı Sn. Bekir Selçuk, olayın gerçekleştiği bölgeyi inceleyen, olay tespit tutanağını hazırlayan ve olay yeri krokisini çizen üç polis memuru Turan Dağ, Mehmet Şahin ve Durmuş Şahin ile ölüm sonrası inceleme yapan doktorlardan Murat Yıldırım.

Kendilerine tebligat gönderildiği halde bu çağrıya uymayan altı tanığın isimleri şöyledir: olaydan kısa bir süre sonra polise ifade veren tanıklar Şinasi Malgil, Umut Yüce ve Fırat Kızıl; ölüm sonrası inceleme yapan ikinci doktor Tahir Buran, 1993 yılında Silvan'da Cumhuriyet Savcısı olan Mustafa Düzgün ve Komisyon Delegeleri önündeki tanık dinleme duruşması zamanında soruşturma yapmakla sorumlu Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi savcısı Ünal Haney. Umut Yüce ve Dr. Buran hasta idiler ve Fırat Kızıl da askeri görevini yerine getirdiği için duruşmada yer alamamıştı. Hükümet, Şinasi Malgil'in yerini tespit edememiştir. Ünal Haney Komisyon'a duruşmaya katılmaya hazır olmadığını söylemiştir. Mustafa Düzgün'ün Ankara'ya gelen bir otobüse bindiği söylenmesine rağmen Komisyon Delegeleri önüne çıkmamıştır. Komisyon'un bu yöndeki taleplerine rağmen Hükümet tarafından katılmaması hakkında, Hükümet tarafından bir açıklama sunulmamıştır.

Komisyon, raporunun 238. paragrafında Hükümet'in, Komisyon'un gerçekleri tespit etmesi için gerekli kolaylıkları sağlaması hakkında Sözleşme'nin önceki 28. maddesinin 1 (a) paragrafından doğan sorumluluklarını yerine getirmediğini belirtmiştir. Hükümet'in gerçekleştirmediği şu konulara değinmiştir:

(i) soruşturma dosyasının tamamının kopyalarını sunmaması (bkz. yukarıdaki 31. para.);

(ii) Mustafa Düzgün ve Ünal Haney isimli tanıkların duruşmaya katılımını garanti altına almaması konularına değinmiştir.

40. Sözlü ifade ile ilgili olarak, Komisyon tercümanlar aracılığı ile sözlü olarak alınan ifadelerin zorluğunun farkında idi. Bu yüzden delegeler önünde

tanıklar tarafından verilen ifadelerin anlam ve önemi konusunda titiz davranmıştır.

Olaylar konusunda birbirine karşıt ve karmaşık bilgilerin olduğu bir davada, Komisyon detaylı ulusal bir soruşturma yapılmadığı için üzüntü duymuştur. Komisyon, kendi sınırlarının farkında idi. Yukarıda değinilen dil ile ilgili problemlere ek olarak bölgedeki mevcut şartlarla ilgili ayrıntılı ve doğrudan bilgisi yoktu. Dahası Komisyon'un tanıkları gelip ifade vermeye zorlama için yetkisi yoktu. Bu davada oniki tanığa tebligat gönderilmiş fakat sadece altısı ifade vermiştir. Belgelerle ilgili eksikliğe daha önce değinilmişti. Komisyon, bu yüzden ifade ve kanıt eksikliği sebebi ile olayları teyit etmenin zorluğu ile karşı karşıya kalmıştır.

Komisyon'un bulguları şu şekilde özetlenebilir.

(a) Dr. Zeki Tanrikulu'nun 2 Eylül 1993 Tarihinde Vurulması

41. Komisyon, başvuranın şikayetlerinin konusu hakkında ulusal mahkemeler tarafından esasla ilgili bulgu tespit edilmediğini gözlemlemiştir. Komisyon bu yüzden, bulgularını duruşmalar sırasında delegelere yazılı ve sözlü olarak sunulan ifadelere dayandırmıştır. Bu tür bir değerlendirmede ciddi, belirgin müdahaleler veya esasla ilgili aksi ispat edilemeyen tahminler ve buna ek olarak kanıt toplanırken tarafların tutumları dikkate alınabilir (bkz. mutatis mutandis 18 Ocak 1978 tarihli İrlanda İngiltere'ye Karşı Kararı, Dizi A, no.25, sayfa 64-65, para. 161).

42. Komisyon, Dr. Tanrikulu'nun 2 Eylül 1993 tarihinde Kaymakam Rampası'nda vurulmasının tartışmasız olduğunu belirtmiştir. Fakat, Kaymakam Rampası'nda olayın gerçekleştiği nokta hakkında birbirine zıt bilgiler sunulmuştur. Fakat, başvuran, eşinin, Emniyet Müdürlüğü'nün yanında Kaymakam Rampası'nın üst kısmında vurulduğunu iddia etmiştir, olay yerini inceleyen üç polis memuru hazırladıkları raporda ve krokide rampanın aşağı kısmında vurulduğunu belirtmiştir. Başvuranın iddia ettiği gibi, eşinin Kaymakam Rampası'nın yukarı üst kısmında emniyet müdürlüğü'nün yanında vurulmuş olduğu kabul edildiğinde, başvuranın iddia ettiği gibi hastanenin kapısından çıkar çıkmaz eşini yerde yatarken görmüş olmasını şüpheli bulmuştur.

43. Ne otopsi raporu ne de Dr. Yıldırım tarafından delegelere verilen sözlü ifade, Komisyon'un, kurşunların atıldığı yeri belirlenmesini

sağlayacak olan bilgiyi vermemiş Dr. Tanrıkulu'nun önden veya arkadan vurulduğu konusuna açıklık kazandırmamıştır.

44. Başvuran, Kaymakam Rampası'nı tırmanarak veya kenar bir patikadan giderek kaçmaya çalışan kişilerin, rampanın en yüksek yerinde durmakta olan güvenlik güçlerinin sekiz üyesinin -en az sekiz kişi- görüş alanı içinde olduğu halde kaçabildikleri gözönüne alındığında, bunun, faillerin polisin tepkisinden endişe duymuş olmamalarının bir göstergesi olduğunu iddia etmiştir. Hükümet, başvuranın anlattığı gibi sekiz polis memuru olduğuna itiraz etmiştir. Emniyet Müdürlüğü'nün önünde, Kaymakam Rampası'nın üst kısmında köşede sadece iki kişinin nöbet tuttuğunu ve görev yerlerini terk etmemeleri için kesin emir verildiğini belirtmiştir. Komisyon, bu durumun , delegeler önünde Turan Dağ ve Mehmet Şahin isimli polis memurları tarafından teyit edilmesine rağmen, Hükümet'e göre, Dr. Tanrıkulu'nun öldüğü güne karşılık gelen tarihi gösteren fotoğraflar ve video filmde gösterilen durum ile tutarsızlık göstermektedir. Fotoğraflarda ve video filmde, Emniyet Müdürlüğü'nün arkasında da, iki üniformalı polis memurunun durmakta oldukları görülmüştür.

45. Başvuranın genel güvenilirliği hakkında Komisyon, ifadesinin tamamen detaylı, tam ve tutarlı olduğunu tespit etmiştir. Fakat, olay yerinde veya yakınında sekiz silahlı polis memurunun bulunduğunu kabul etse bile, Komisyon, Dr. Tanrıkulu'nun polis memurları tarafından, ya da onların göz yumması ile öldürüldüğü şeklindeki bir bulgunun güvenilir bir çıkarsamadan daha çok tahmine ve spekülasyona dayandırıldığı görüşündedir. Komisyon, ellerindeki kanıtlarla böyle bir bulguyu destekleyecek neticelerin çıkarılamayacağı görüşündedir. Başvuranın olayın görülmesi gerektiğini belirttiği ifadesine karşı olayın evveliyatının belirlenmiş olmasına rağmen, durum böyle idi; eşinin bir PKK teröristini sakladığı şüphesi üzerine beş ay önce tutuklanması; ayrılmasına izin verilmemesi; isminin listede yer aldığı söylentisi ve Silvan'da çok sayıda memurun kimliği tespit edilemeyen saldırganlar tarafından öldürülmeleri.

46. Başvuranın iddialarının kanıtlanmamış olmasına rağmen, Komisyon, kendisine görgü tanığı ifadesi veya başvuranın anlattıklarını belli bir dereceye kadar teyit eden bir kanıt sunulmadığını belirtmiştir. Dahası, kendisine sunulan kanıtlar eksik, tutarsız ve birçok noktada birbirine zıt idi.

(b) Yetkililer Tarafından Yürütülen Soruşturma

47. Başvuranın eşinin öldürülmesi ile ilgili olarak yürütülen soruşturmada kanıtların değerlendirilmesinde, Komisyon, detaylı ulusal bir

soruşturma yapılmadığını belirtmiştir. Komisyon, eksik soruşturma dosyasına ve iki savcının delegeler önüne çıkmamasına gönderme yaparak, soruşturma ile ilgili bilgilerin kendilerine sunulduğu ölçüde soruşturmayı değerlendirebileceklerini belirtmişlerdir. Bu konuda olaydan bir saat sonra üç polis memuru tarafından olay tespit tutanağının hazırlanmasından sonra yapılan soruşturmalar hakkında bilgi sunulmadığını belirtmiştir.

48. Ulusal otoriteler tarafından gerçekleştirilen çeşitli soruşturmaların değerlendirmesinde, Komisyon, özellikle, olaydan çok kısa bir süre sonra olay yerine gelen üç polis memuru tarafından gerçekleştirilen hazırlık soruşturmasının sınırlı yapısını eleştirmiştir. Hazırlanan olay yeri krokisinin açık ve net olmadığı ve ayrıca bilgi vermediği görüşündedir. Aksi yönde bilgi olmadığı için, olay yerinin fotoğraflarının olmadığını kabul etmek durumunda idi. Komisyon, başvuranın ifadesinin bir yıldan uzun bir süre geçtikten sonra alınmasına şaşırılmış ve kendisi ile kısa bir süre içinde görüşmek için çaba gösterdikleri konusunda ikna olmamıştır. Son olarak, Komisyon, sadece, çok az miktarda adli tıp bilgisi edindiklerine ve otopsiyi gerçekleştiren iki doktorun bu alanda sahip olduğu uzmanlık konusunda şüphe duyduklarına dikkati çekmiştir.

6. Mahkeme Önünde Sunulan Son Kanıtlar

49. Mahkeme önünde, başvuran, ilk olarak Yaşa-Türkiye Kararı'nda Mahkeme'ye sunulan Susurluk Raporu'na gönderme yapmıştır.(2 Eylül 1998 tarihli karar, Hüküm ve Karar Raporları, 1998-VI, s. 2423-24, para. 46). Rapor, Şubat 1998 tarihinde avukat, Komisyon önündeki duruşmalarda, başvuran adına son talepleri sunduktan sonra çıkmıştır. Bu gizli rapor, öncelikle 13 Ağustos 1997 tarihinde Müfettişler Kurulu'ndan kendi dairesine gönderilmesini isteyen Başbakan için hazırlanmıştır. Ocak 1998 tarihinde raporu aldıktan sonra, Başbakan, onbir sayfa ve ekleri alındıktan sonra, raporu kamuoyuna sunmuştur.

50. Giriş kısmı, raporun adli bir soruşturmaya dayanmadığını ve resmi bir soruşturma raporu olmadığını belirtmiştir. Bilgi vermek amacıyla hazırlanmıştır ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde gerçekleşen bazı olayları anlatmanın ve politikacılar, hükümet kurumları ve bazı gizli gruplar arasındaki üçlü ilişkinin varlığını göstermenin dışında bir anlam taşımıyordu.

51. Rapor, verilen emirler doğrultusunda işlenen cinayetler, tanınmış şahsiyetlerin veya Kürt destekçilerinin öldürülmesi ve Devlet'e hizmet eden bir grup "bilgi veren" tarafından işlenen fiiller gibi birdizi olayı analiz etmektedir. Bölgedeki terörizme karşı yapılan savaş ve özellikle de uyuşturucu

ticaretinde sonuç olarak ortaya çıkan yeraltı dünyası ile ilişkiler arasında bir bağlantı olduğu sonucuna varmıştır.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK VE UYGULAMASI

52. Hukuka aykırı fiillerden kaynaklanan sorumluluk ile ilgili kurallar ve prosedür şu şekilde özetlenebilir.

A. Ceza Davaları

53. Ceza Kanunu'na göre, adam öldürmenin her türü (448-455. maddeler) ve adam öldürmeye teşebbüs etmek (61 ve 62. maddeler) ceza gerektiren suç niteliğini taşımaktadır. Yetkililerin işlenen fiiller ve ihmaller hakkında hazırlık soruşturması yapma sorumlulukları, kendi dikkatlerine sunulan bu tür suçların Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 151-153. maddeleri kapsamı dahilinde olup olmadığını belirlemektir. Suçlara dair ihbarlar savcılık bürolarına olduğu kadar yetkililere veya güvenlik güçlerine de yapılabilir. Şikayet, yazılı veya sözlü olarak yapılmalıdır. Sözlü olarak yapıldığı takdirde otorite bunu kayıtlara geçirmelidir (151. madde).

Ölümün doğal nedenlerden kaynaklanmadığı yönünde kanıtın mevcut olduğu hallerde, konu hakkında bilgisi olan güvenlik güçleri üyelerinin savcıyı veya bir ceza mahkemesi hakimini haberdar etmesi gereklidir. (152. madde). Ceza Kanunu'nun 235. Maddesine göre görevini ifa ederken bir suçun işlendiğine tanık olduğu halde, bunu savcıya veya polise bildirmeyen bir kamu görevlisi hapse mahkum olur.

Herhangi bir suçun işlendiğine dair şüpheye neden olan durumdan haberdar olan savcı, bir dava açılıp açılmamasına karar vermek için, gerçekleri incelemeye zorunlu kılınmıştır (Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 153. maddesi).

54. Terör suçları ile ilgili davalarda, savcılar, Türkiye'de kurulmuş olan Devlet Güvenlik Savcıları ve Mahkemeleri lehine yetkilerinden vazgeçmişlerdir.

55. Şüpheli kişinin devlet memuru olması ve suçun, görevin ifa edilmesi sırasında işlenmesi durumunda, dava hakkındaki hazırlık soruşturması, savcının yetkisini kişi açısından sınırlayan 1914 nolu Devlet Memurlarının Yargılanması Hakkında Kanun'a göre yürütülür. Bu tür davalarda hazırlık soruşturmasını idari kurullar (şüphelinin statüsüne bağlı olarak, bölge veya il) yürütür ve sonuç olarak yargılayıp yargılamamaya karar verirler). Lüzum-u muhakeme kararı alındıktan sonra davayı incelemek savcının görevidir.

Kurul'un kararına karşı Danıştay'a itiraz edilir. Men-i muhakeme kararı verilirse dava otomatik olarak bu mahkemeye gönderilir.

56. Olağanüstü Hal Bölge Valisi'nin yetkileri hakkında 10 Temmuz 1987 tarihli 285 nolu Kararname'nin 4 (i) paragrafı gereğince 1914 nolu kanun (bkz. yukarıdaki para. 55) valinin yetkisi altındaki güvenlik güçleri üyelerine de uygulanır.

57. Şüphelinin silahlı kuvvetlerin bir üyesi olması durumunda uygulanacak kanunu suçun niteliği belirler. Böylece, söz konusu olan 1632 nolu Askeri Ceza Kanunu'na göre incelenmesi gereken askeri bir suç ise, ceza davaları prensip olarak Askeri Mahkemelerin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Kanunu'na uygun olarak yürütülür. Silahlı Kuvvetlerin bir üyesi herhangi bir suçtan sorumlu tutulduğu zaman, uygulanması gereken Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümleridir. (Bkz. Anayasa'nın 145. Maddesi'nin 1. paragrafı ve 353 nolu yasanın 9-14. bölümleri)

Askeri Ceza Kanunu silahlı kuvvetlerin bir üyesinin bir kimsenin hayatını emirlere uymayarak tehlikeye atmayı askeri bir suç saymaktadır (89. madde). Bu tür davalarda sivil şikayetçiler, şikayetlerini Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda belirlenen yetkililere (bkz. yukarıdaki 53. para.) veya suç işleyenin kademe olarak üstüne yapabilir.

B. Ceza Gerektiren Suçlardan Kaynaklanan Hukuki ve İdari Sorumluluk

58. 2577 nolu İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 13.maddesi gereğince, yetkililerin bir fiilinden dolayı zarara uğrayan kişi, bir yıl içinde

tazmin talebinde bulunabilir. İddia tamamen veya kısmen reddedilmişse ya da, atmış gün içinde cevap alınmamışsa mağdur olan kişi idari dava başlatabilir.

59. Anayasa'nın 125. maddesinin 1. ve 7. paragrafları şöyledir:

"İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır...

idare kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür".

Bu hüküm, bir davada, yetkililere bağlanabilecek haksız bir fiilin varlığına gerek olmaksızın, Devletin kamu düzenini ve güvenliğini sağlama ve insanların yaşamlarını ve mülkünü güvenceye alma sorumluluğunu yerine getirmediği hallerde ortaya çıkan Devletin tam sorumluluğunu ortaya koyar. Bu kurallar gereğince, yetkililer, kimliği tespit edilemeyen şahısların fiilleri sonucunda uğranılan zararı ödemekle sorumlu tutulabilirler.

60. Yukarıda sözü edilen hükümden etkilenen (bkz. yukarıdaki 59. para.) 16 Aralık 1990 tarihli 430 nolu Kararname'nin 8. maddesinin son cümlesi şöyledir:

Bu kanun hükmünde kararname ile Olağanüstü Hal Bölge Valisi'ne ve olağanüstü hal bölgesi dahilindeki il valilerine tanınan yetkilerin kullanılması ile ilgili her türlü karar ve tasarruflarından dolayı bunlar hakkında cezai, mali veya hukuki sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz. Kişilerin sebepsiz uğradıkları zararlardan dolayı Devlettten tazminat talep etme hakkı saklıdır.

61. Borçlar Kanunu'na göre, yasadışı veya haksız fiilden dolayı zarar gören her şahıs uğradığı zararlar (41-46. maddeler) ve manevi zararlar için, (47. madde) dava açabilir. Davalının işlemiş olduğu suç konusunda ceza mahkemelerinin kararı veya tespitleri, hukuk mahkemelerini bağlamaz. (53. madde)

Fakat, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 13. paragrafı gereğince, kişiler kamu hukukuna tabi görevlerle ilgili olarak uğradıkları zararlardan dolayı bu görevleri yerine getiren personel aleyhine değil, ilgili kurum aleyhine dava açarlar. Fakat bu kesin bir kural değildir. (Bkz. Anayasanın 129. Maddesinin 5. Paragrafı ve Borçlar Kanunu'nun 55. Ve 100. Maddeleri). Bir fiilin yasadışı, veya haksız ve sonuç olarak da "idari bir fiil" veya "davranış" olmadığı tespit edildiğinde, mağdur olan kişinin, otoriteye karşı dava açma hakkına zarar vermeksizin, işveren ile ortak sorumluluk temelinde, ilgili devlet memuruna karşı tazminat talebinde bulunmak için hukuk mahkemelerine başvurulabilir. (Borçlar Kanunu'nun 50. maddesi)

KOMİSYON ÖNÜNDEKİ İŞLEMLER

62. Selma Tanrıkulu 25 Şubat 1994 tarihinde Komisyon'a başvurmuştur. Eşi Dr. Zeki Tanrıkulu'nun güvenlik güçleri tarafından ya da onların göz yumması ile öldürüldüğünü ve cinayetin yetkililer tarafından yeterli derecede araştırılmadığını iddia etmiştir. Sözleşme'nin 2,3,6,13 ve 14. maddelerini dile getirmiştir. Komisyon önündeki duruşma sırasında başvuran Sözleşme'nin önceki 25. maddesinin 1.paragrafı ile güvence altına alınan bireysel başvuru hakkının etkili bir şekilde kullanılmasının engellendiğini iddia etmiştir.

63. Komisyon, 28 Kasım 1995 tarihinde 23763/94 numaralı başvuruyu kabuledilebilir bulmuştur. 15 Nisan 1998 tarihli raporunda (önceki 31.madde), başvuranın eşinin öldürülmesi veya ayırimcılık iddiası ile Sözleşme'nin 2.maddesinin ihlal edilmediği (oybirliğiyle), başvurunun eşinin öldürülmesi konusunda etkili bir soruşturma yapılmamış olması nedeniyle Sözleşme'nin 2.maddesinin ihlal edildiği(oybirliğiyle), 3.maddenin ihlal edilmediği (oybirliğiyle), Sözleşme'nin 6. maddesi ile ilgili şikayeti incelemeye gerek olmadığı (oybirliğiyle), 13. maddenin ihlal edildiği (oybirliğiyle), 14.maddenin ihlal edilmediği (oybirliğiyle), önceki 25. maddeyle ilgili sorumluluklarını yerine getirmediği (1'e karşı 29 oy) görüşünde olduğunu açıklamıştır. Komisyon görüşünün tam metni bu karara ek olarak sunulmuştur. ¹

MAHKEMEYE SON SUNUŞLAR

64. Başvuran, görüşlerinde Mahkeme'den, sorumlu Devlet'in 2,13,14 ve önceki 25. maddenin 1. paragrafı ile Sözleşme'nin önceki 28. maddesinin 1 (a) paragrafından kaynaklanan sorumluluklarını yerine getirmediği şeklinde

karar almasını talep etmiştir. Mahkeme'nin, kendisi ve çocukları için, 41. madde gereğince adil tatmin kararı vermesini istemiştir.

65. Hükümet, 25 Mart 1999 tarihindeki duruşmada başvuranın iç hukuk yollarını tüketmemesi nedeni ile davayı kabul edilemez bulmasını talep etmiştir. Alternatif olarak, başvuranın şikayetlerinin kanıtlarla desteklenmediğini iddia etmişlerdir.

HUKUKA DAİR

I. TARTIŞMANIN KONUSU

66. Komisyon'a yaptığı başvuruda, başvuran, Sözleşme'nin 3. ve 6. maddelerinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. (Bkz. yukarıdaki 1. ve 62. paragraflar). Fakat, Mahkeme'ye sunduğu görüşlerinde başvuran, 3. maddenin ihlal edildiği ve Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. paragrafı altındaki şikayeti incelemeye gerek olmadığı şeklindeki Komisyon'un varmış olduğu sonucu (bkz. yukarıdaki 63. para.) kabul etmiştir. Başvuran kendi iradesi ile inceleme yapmayı gerek görmeyen Mahkeme önündeki duruşmalarda şikayetlerini dile getirmemiştir. (bkz. mutatis mutandis, 30 Ocak 1998 tarihli Türkiye Birleşik Komünist Partisi ve Diğerleri Türkiye'ye Karşı Kararı, Hüküm ve Karar Raporları 1998-I, s. 28, para 62).

II. MAHKEME'NİN OLAYLARI DEĞERLENDİRMESİ

67. Mahkeme, 1 Kasım 1998 tarihinden önceki Sözleşme Sistemine göre gerçeklerin tespit edilip doğrulanmasının öncelikle Komisyon'un işi olduğu şeklindeki içtihatları tekrarlamıştır (önceki 28. maddenin 1. paragrafı ve 31. maddeler). Komisyon'un esasla ilgili tespitlerinin Mahkeme'yi bağlamamasına ve önündeki kanıtların ışığı altında kendi değerlendirmesini yapmakta özgür olmasına rağmen, bu alanda sadece istisnai durumlarda kendi yetkisini kullanacaktır (bkz. 16 Eylül 1996 tarihli Akdivar ve Diğerleri Türkiye'ye Karşı Kararı, Raporlar 1996-IV, s. 1214, para. 78).

68. Bu davada Mahkeme, Komisyon'un olayla ilgili tespitlerine, delegeler önünde Ankara'da yapılan tanık dinleme duruşmasından (bkz. yukarıdaki 12 ve

39. paragraflar) sonra ulaştığını belirtmiştir. Komisyon'un, önündeki kanıtları değerlendirme görevine, başvuranın anlattıklarını destekleyen ve üzerine şüphe düşüren unsurlara büyük önem vererek hassasiyetle yaklaştığı görüşündedir. Mahkeme'nin gerçekleri teyit etmesi için yetkisini kullanmasını gerektirecek hiçbir ilerleme kaydedilmemiştir, Komisyon'un saptamış olduğu olayları kabul etmesi gerektiği görüşündedir.

69. Olayların tespit edilmesinden kaçınılmaz olarak kaynaklanan zorluklara ek olarak, Komisyon görevini yerine getirmesi için önemli olduğunu düşündüğü belgeleri ve ifadeleri elde edememiştir. Komisyon, Hükümet'in soruşturma dosyasının tamamını sunmadığını, Mustafa Düzgün ve Ünal Haney isimli iki devlet memurunun (her ikisi de savcı) delegeler önündeki duruşmaya katılımını sağlamadığını (bkz. yukarıdaki 39. para.) saptamıştır.

70. Mahkeme, başvuruların ya da başvuruda bulunması mümkün olan kişilerin, yetkililerden gelen herhangi bir baskıya maruz kalmaksızın Sözleşme organları ile özgürce iletişim kurmalarının ve Devletin başvuruların etkili bir şekilde incelenmesinde bütün kolaylıkların gösterilmesinin sağlanması için, Sözleşmenin önceki 25. maddesi (şimdi 34. madde yerini almıştır) ile kurulan bireysel başvuru sisteminin etkili bir şekilde işlevine devam etmesinde büyük önem taşıdığını gözlemlemiştir. (bkz. Mahkeme prosedürleri hakkında Komisyon'un gerçekleri tespit etme sorumluluğu ile ilgili Sözleşme'nin önceki 28 maddesinin 1 (a) paragrafının yerini alan 38. madde)

71. Hükümet, sözlü savunmasında soruşturma dosyasındaki önemli belgelerin Komisyon'a önceki bir safhada teslim edildiğini ve soruşturmanın halen devam ettiğini gösteren polis ve jandarma tarafından periyodik olarak savcıya verilen bilgilerin kanıt niteliği taşımadığını iddia etmiştir. Mahkeme bu argümanlar ile ikna olmamıştır. Bu davada olduğu gibi başvurunun etkili bir soruşturma yapılmadığı hakkındaki bir şikayeti içerdiği hallerde, Mahkeme, bu soruşturma ile ilgili belgeleri hazırlamanın Sorumlu Devletin yükümlülüğü altında olduğunu belirtmiştir. Dahası, Mahkeme duruşmada Hükümet'in 7 ve 20 Eylül 1993 tarihli iki polis raporuna gönderme yaptığını belirtmiştir. Bu raporların kopyaları ne Komisyon'a ne de Mahkeme'ye sunulmuştur.

Mahkeme daha sonra Komisyon delegeleri önündeki duruşmaya katılmayan tanıklarla ilgili olarak Hükümetin yeterli ve tatmin edici bir açıklama yapmadığına dikkati çekmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme, Hükümet'in Sözleşmenin önceki 28.

maddesinin 1 (a) paragrafından kaynaklanan Komisyona olayları tespit etme görevinde kolaylık sağlama sorumluluğunu yerine getirmediği şeklindeki Komisyon görüşünü onaylamıştır.

III. KOMİSYON'UN İLK İTİRAZI

72. Hükümet, duruşmada, Sözleşme'nin 35. maddesinin gerektirdiği şekilde ceza davası yolu veya hukuki ya da idari mahkemelere başvurarak tazmin sağlama yoluna gitmediği için başvuranın iç hukuk yollarını tüketmediğini iddia etmiştir.

Hükümet, başvurunun kabul edilebilirliğini düşünürken, Komisyon'un bu itiraz üzerine doğru karar vermediğini iddia etmiştir. Komisyon, başvuranın eşinin öldürülmesinden devleti sorumlu tutmasını ve İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi'nde, görevleri iç hukuk yolları konusunda bilgi vermek olmayan avukatlara başvurmalarını göz ardı etmiştir. Başvuran bu davada talep ettiği maddi ve manevi zararlarla ilgili tazminatı ulusal mahkemelerden talep edebilirdi.

73. Başvuranın avukatı duruşmada, Hükümet'in, polisin veya güvenlik güçlerinin suç unsuru içeren bir eylemde bulunduğu iddiasını taşıyan davalarda idare hukukundaki çarelerin etkili olabileceğini belirtmediğini ifade etmiştir. Her halükarda, böyle bir durumda talep edilen idare hukukunda gösterilen bir çare değil, etkili bir soruşturmadır ve eğer gerekli olursa sorumlulara karşı açılacak ceza davasıdır.

74. Komisyon, kabul edilebilirlik kararında Hükümetin argümanlarını reddederek başvuranın şikayetlerine etkili bir şekilde cevap verebilecek iç hukuk yollarının var olmadığını saptamıştır. Komisyon raporunda ayrıca, başvuranın, ifadesinin alınması için yetkililerle birçok kez temas kurmaya çalıştığını fakat, kendisiyle konuşmayı reddettikleri belirtilmiştir. Duruşmada Komisyon delegesi, Sözleşmenin yapısının ve Mahkeme içtihatlarının mantığının, yetkililerin bilgisi dahilindeki bir ölüm olayı hakkında kendilerine şikayet sunulmasını beklemeksizin etkili bir soruşturma yapma sorumluluğunu yüklediği sonucunu doğurduğunu gözlemlemiştir.

75. Tartışma ile ilgili sonucun ışığı altında, (bkz. yukarıdaki para. 66), Mahkeme, Hükümet'in ilk itirazlarını sadece Sözleşmenin 2. ve 13. maddeleri ile

ilgili olan şikayetlerini inceleyecektir.

76. Mahkeme, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. paragrafında bahsedilen iç hukuk yollarının tüketilmesi kuralının, öncelikle ulusal yasal sistemde söz konusu ihlaller nedeniyle tazminat talep edilmesini sağlayacak iç hukuk yollarına başvurmayı zorunlu tuttuğunu tekrarlamıştır. İç hukuk yollarının varlığı teoride olduğu kadar pratikte de ulaşılabilir ve etkili olmalıdır. Sözleşmenin 35. maddesinin 1. paragrafı ayrıca, Mahkeme önüne getirilmesi planlanan şikayetlerin iç hukukta belirlenmiş kurallara uygun şekilde uygun makama yapılması ve bu başvuruların yetersiz ve etkisiz makamlara yapılmamasını gerektirmektedir (bkz. 18 Aralık 1996 tarihli Aksoy Türkiye Kararı, Raporlar 1996-VI, s.2275-76, para. 51-52 ve Akdivar ve Diğerleri Kararı, s.1210, para. 65-67).

77. Mahkeme, Türk kanunlarının Devlete veya görevlilerine bağlanabilecek yasadışı ve ceza gerektiren fiillere karşı hukuki, idari ve cezai çareler sunduğuna dikkati çekmiştir (bkz. yukarıdaki 52. ve takip eden para).

78. Devlet temsilcilerinin yasadışı bir fiilinden kaynaklanan zararı karşılamak için açılan hukuk davası hakkında, (bkz. yukarıdaki para. 61), Mahkeme, böyle bir davadaki davacının, işkence ve uğranılan zarar arasında nedensel bir bağ kurması gerekliliğine ek olarak, işkenceyi yapan kişinin kimliğini de tespit etmesinin gerekli olduğunu belirtmiştir. Fakat, bu davada, başvuranın şikayetçi olduğu fiillerden kimin sorumlu olduğu halen belirlenmemiştir (bkz. yukarıdaki 37. para).

79. Anayasanın 125. maddesi gereğince yetkililerin tam sorumluluğuna dayalı idari hukuktaki bir dava ile ilgili olarak (bkz. yukarıdaki 58. ve 59. paragraflar), Mahkeme, Hükümet'in sunmuş olduğu iç hukuk yolunun teoride olduğu kadar uygulamada da etkili olması gerektiğini tekrarlamıştır (bkz. diğer kararlar arasında 8 Haziran 1995 tarihli Yağcı ve Sargın Türkiye'ye Karşı Kararı, Seri A, no 319-A, s.17, para. 42). Fakat, Mahkeme'ye başvuranın durumu ile karşılaştırılabilir nitelikte dava örnekleri sunulmamıştır. (bkz. Yaşa Kararı, s. 2431, para. 74). Dahası, Mahkeme, Sözleşmenin 2. ve 13. maddeleri altındaki ölümcül saldırıdan sorumlu olanların teşhis edilip cezalandırılmasını sağlayacak soruşturma yapma sorumluluğunun, başvuranın sözkonusu maddeler altındaki şikayetler hakkında sadece uğramış olduğu zararı tazmin etmesini sağlayacak idari hukuk davası açması halinde gerçek anlamını yitireceği anlamını taşıyan, daha önce bahsedilen Yaşa Kararı'ndaki düşüncelerini hatırlatmıştır (ibid.).

80. Sonuç olarak, başvuranın hukuki ve idari dava açması talep edilmemişti ve bu davalarla ilgili ön itiraz temelden yoksundur.

81. Son olarak, ceza hukuku yolu ile ilgili olarak, (bkz. paragraflar 53-57), başvurandan yetkililer tarafından alınan tek ifade 18 Kasım 1994 tarihinde Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki Başsavcı Bekir Selçuk ile yaptığı görüşmedir (bkz. yukarıdaki paragraflar 21, 28 ve 38). Doğruluğu başvuran tarafından tartışılan ifadenin içeriği (bkz. yukarıdaki 22. para.), başvuranın eşinin öldürülmesi olayına güvenlik güçlerinin karıştığı şeklinde bir iddia içermemekte idi. Fakat, ifadenin içeriği hesaba katılmaksızın Dr. Tanrıkulu'nun öldürülmesi hakkında ceza soruşturması açıldığı tartışılmamıştır.

82. Mahkeme, iç hukuk yollarının tüketilmesi kuralının Sözleşmeciler Devletlerin kurmak için anlaştıkları insan haklarının korunması mekanizması dahilinde uygulanması gerektiğini vurgulamıştır. Bu sebeple 35. maddenin 1. paragrafının, aşırı formalite olmaksızın belli bir dereceye kadar esneklikle uygulanması gerektiği görüşündedir. Daha sonra iç hukuk yollarının tüketilmesi kuralının mutlak olmadığını ve otomatik olarak uygulanabilir olmadığını gözlemlemiştir; gözlemlenip gözlemlenmediğini incelemek için, davanın özel şartlarına önem vermek önemlidir. Bu özellikle Mahkeme'nin sadece ilgili Sözleşmeciler Devletinin yasal sistemindeki resmi çarelerin varlığını değil, aynı zamanda başvuranın içinde bulunduğu durumun olduğu kadar, bu çarelerin içinde işlev gördüğü genel içeriği de dikkate alması gerektiği anlamını taşır. Mahkeme daha sonra, davanın bütün şartları altında başvuranın iç hukuk yollarını tüketmek için kendisinden beklenebilecek her şeyi yapıp yapmadığını incelemelidir (bkz. Akdivar ve Diğerleri Kararı, s. 1211, para. 69, ve Aksoy Kararı, s. 2276, para. 53 ve 54).

83. Mahkeme, Hükümet'in ilk itirazının bu konu ile ilgili bölümünün, başvuranın Sözleşme'nin 2. ve 13. maddeleri bağlamındaki şikayetleri ile ortaya konan konularla yakından bağlantılı olduğu görüşündedir.

84. Sonuç olarak, Mahkeme, Hükümet'in hukuki ve idari çarelerle ilgili olan ilk itirazını reddetmiştir (bkz. yukarıdaki para. 80). Ceza Hukuku'ndaki çarelerle ilgili ilk itirazlarını esasa bağlamıştır. (bkz. aşağıdaki 101-110 ve 117-120. paragraflar).

SÖZLEŞME'NİN 2. MADDESİNİN İHLALİ İDDİASI

85. Başvuran, eşi Zeki Tanrıkulu'nun güvenlik güçleri tarafından ya da onların göz yumması sonucu öldürüldüğünü iddia etmektedir. Başvuran, ayrıca, cinayetin koşulları hakkında etkili adli soruşturmanın yapılmamasından ve iç hukukta yaşam hakkının korunmadığından şikayet etmiştir. Sözleşme'nin aşağıda verilen 2. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür:

"1. Herkesin yaşama hakkı kanunla korunur. Kanunun ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dışında hiç kimse kasten öldürülemez.

2. Öldürme, aşağıdaki durumlardan birinde kuvvete başvurmanın kesin zorunluk haline gelmesi sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlali suretiyle yapılmış sayılmaz:

a) Bir kimsenin kanundışı şiddete karşı korunması;

b) Kanuna uygun olarak tutuklama yapılması veya kanuna uygun olarak tutuklu bulunan bir kişinin kaçmasının önlenmesi;

c) Ayaklanma veya isyanın, kanuna uygun olarak bastırılması.

86. Hükümet, bu iddialara karşı çıkmıştır. Komisyon, başvuranın eşinin ölümünü çevreleyen şartlar hakkında yetkililerin etkili bir soruşturma yapmamasının, 2. maddenin ihlaline sebep olduğu görüşündedir.

A. Mahkeme Önüne Çıkanların İddiaları

1. Başvuran

87. Başvuran, Komisyon'un Devlet yetkililerinin suça iştirak ettiği

şeklinde gerekli standarttaki kanıtı karşılayacak bir sonuca varamadığını kabul etmiştir. Fakat, Mahkeme'den yetkililerin elinde olması gereken kanıtların elde edilemediği ya da Komisyon'a sunulmadığı gerçeğine önem vermesini istemiştir. Bu bağlamda, başvuran Hükümet'in bazı tanıkların gelmesini sağlamadığı ve soruşturma dosyasının tamamını sunmadığı için, Sözleşme'nin önceki 28. maddesinin 1.(a) paragrafı bağlamındaki sorumluluklarını yerine getirmediği şeklindeki Komisyon tespitine gönderme yapmıştır.

Bu davada olduğu gibi, güvenilir bir görgü tanığının -başvuran-ifadesinin mevcut olduğu ve iddiayı teyit eden veya çürüten kanıtların varolduğu fakat Hükümet'in bu kanıtları sunmadığı durumlarda, Mahkeme, başvuran tarafından sunulan ifadenin, iddialarının kanıtı olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Başvuran, güvenlik güçlerinin eşinin öldürülmesi olayına şüpheden arınmış bir şekilde karıştığını tespit edecek yeterli kanıtı topladığını iddia etmiştir.

88. Başvuran, Mahkeme'nin, eşinin öldürülmesi hakkında yapılan soruşturmanın etkili ve yeterli olmaması nedeniyle yaşama hakkı korunamadığı için, Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edildiği şeklindeki Komisyon görüşünü onaylamasını istemiştir.

89. Buna ek olarak, avukat duruşmada, Sorumlu Devlet'in faaliyetlerinden haberdar olduğu kontrgerilla güçlerinin yasadışı aktivitelerinden dolayı gerçek tehdit altında olan şahısların hayatlarını yasa ile koruma sorumluluğunu yerine getirmediğini iddia etmiştir.

90. Bu bağlamda başvuran, bazı devlet yetkililerinin, otoritelerin desteği ile onların bilgisi dahilinde ve teşviki ile hareket ederek, PKK sempatanlarına yataklık ettiğinden şüphe edilen o bölgede göze çarpan Kürt kökenli şahısların elimine edilmesine karıştıklarını teyit eden Susurluk Raporu'na gönderme yapmıştır (bkz. para. 49-51).

Başvuran, ayrıca Komisyon'un önceki 31. maddesi ile, Mahmut Kaya Türkiye'ye Karşı (başvuranın kardeşi Dr. Hasan Kaya'nın öldürülmesi) ve Cemil Kılıç Türkiye'ye Karşı Davalarında (başvuranın kardeşi Kemal Kılıç'ın öldürülmesi) (başvuru numaraları sırası ile 22535/93 ve 22492/93'tür, raporlar 23 Ekim 1998 tarihinde kabul edilmiştir ve her iki dava da halen Mahkeme önünde görülmektedir) kabul ettiği raporlara gönderme yapmıştır. Söz konusu davalarda Komisyon, 1993 yılında veya bu tarihe yakın tarihte güneydoğudaki yasal yapının hukuk kurallarına uygun olmayan bir biçimde işlediğini tespit

etmiştir. Ayrıca, Hasan Kaya ve Kemal Kılıç'ın, devlet görevlilerinin veya onların bilgisi dahilinde, veya göz yumması ile onlar adına hareket eden şahısların hedef almaları sonucunda tehdit altında bulunan insanlar arasında olduklarını tespit etmişlerdir. Bu risk konusunda Komisyon, Hasan Kaya ve Kemal Kılıç'ın kanunların gerektirdiği koruma garantisinden faydalanamadığı sonucuna varmıştır. Başvuranın ifadesinde, Komisyon'un analizinin bu davaya uygulanması bizi, ilgili zamanda önleyici ve koruyucu sistemin o bölgenin önde gelen isimlerinden Dr. Tanrıkulu'nun hayatını koruyamadığı sonucuna götürmelidir.

2. Hükümet

91. Hükümet, başvuranın iddialarının, emniyet müdürlüğündeki personel ile eşinin ölümü arasında bağlantı kurmak için yapmış olduğu ve olayların anlatımını dayandırdığı olay yerinin yanlış tanımı nedeniyle, asılsız olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca, başvuran iddialarını kuvvetlendirmek için, "elinde önemli Kürtleri kapsayan ölüm listesi bulunan bir askeri yetkili" ile ilgili ve valinin, eşinin Kürt kökenli olması nedeniyle öldürüldüğünü söylediği şeklindeki söylentilere dayandırmıştır.

92. Hükümet, söz konusu iddiaların Devlet yetkililerine bağlanamayacağı şeklindeki Komisyon görüşünü paylaşmıştır. Fakat, etkili bir soruşturma yapma sorumluluğunun ihlal edildiğini tartışmışlardır. 2 Eylül 1993 tarihindeki olaydan hemen sonra bir ceza soruşturması başlatılmıştı ve halen devam etmekte idi.

Hükümet, terör şiddetinin dorukta olduğu bir zamanda bölgede cezai soruşturma için sahip olunan sınırlı imkanların Komisyon tarafından uygun şekilde dikkate alınmadığını belirtmiştir. Suç işlenen her yer için gerekli teknik kolaylıkları sağlamak o şartlar altında hem fiziksel hem de materyal zorluklarını ortaya çıkarmıştır. Komisyon gibi, olay yerinin fotoğraflarının çekilmemesinin ciddi bir ihmal olduğuna karar vermeden önce, Türkiye'nin birçok yerinde kimliği tespit edilemeyen şahıslar tarafından işlenen cinayetlerle ilgili olay yeri fotoğraflarının mevcut olduğu dikkate alınmalıdır. Silvan'daki Cumhuriyet Savcısı ve Emniyet Müdürlüğü personeli halk ile işbirliği yapılmasının engellenmesine yol açan "terör tehdidi" sebebi ile karşılaşılan zorluklara rağmen, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun hükümlerine uygun olarak görevlerini yerine getirmişlerdir.

93. Hükümet temsilcisi, Susurluk raporuna yapılan atıfları, bu raporda

geçen tüm konuların, Türkiye'de ceza mahkemelerince incelendiği ve değerlendirildiği gerekçesiyle reddetmiştir.

3. Komisyon

94. Komisyon, makul şüpheden arınmış bir şekilde güvenlik güçlerinin veya polis memurlarının başvuranın eşinin öldürülmesi olayına karışıklarının saptanmadığını tespit etmiştir. Yukarıdaki 46. paragrafta belirtildiği gibi, eksik, tutarsız ve bazı noktalarda da çelişki taşıyan belgelerin sunulduğunu belirtmiştir. Komisyon bunun sebebinin büyük oranda olay yerindeki incelemenin ve Dr. Zeki Tanrıkulu'ya yapılan otopsinin yapılmış şekline bağlamıştır.

95. Bu dava ile ilgili olarak yapılan çeşitli araştırmaların incelenmesinden sonra, Komisyon, yapılan soruşturmanın yaşama hakkının korunmasını ihlal edecek surette yetersiz ve etkisiz olduğuna karar vermiştir.

B. Mahkeme'nin Değerlendirmesi

1. Dr. Zeki Tanrıkulu'nun vurulması

96. Mahkeme, Komisyon'un bu davadaki esaslarla ilgili tespitini kabul etmiştir (bkz. yukarıdaki 68. para). Önündeki belgeler temelinde, Komisyon, Dr. Zeki Tanrıkulu'nun Devlet yetkilileri tarafından veya onların göz yumması sonucu öldürüldüğü iddiasının makul şüpheden arınmış bir şekilde kanıtlandığı sonucuna varamamıştır. Fakat, Hükümetin olayla ilgili ifadesini destekleyebilecek ya da çürütebilecek kanıtları sunmamasının ışığı altında, Mahkeme'nin, şüphenin ötesinde güvenlik güçlerinin şüpheden arınmış olarak Dr. Zeki Tanrıkulu'nun öldürülmesi olayına karıştığı şeklinde karara varmasını istemiştir.

97. Mahkemeye göre, kanıtlarla ilgili talep edilen standardın (bkz yukarıdaki para. 94) yeterli derecede kuvvetli açık ve uygun çıkarımlar veya aksi ispat olunamayan varsayımların varlığına bağlı olmasına rağmen, (bkz yukarıdaki 94. para.) kanıtsal değerleri davanın özel koşulları ve Sorumlu Devlet'e yüklenen suçun niteliği ve ciddiyetinin ışığı altında

değerlendirilmelidir. (Yaşa Kararı, s.2437-38, para. 96).

98. Mahkeme, Hükümetin Sözleşmenin önceki 28. maddesinin 1 (a) paragrafında bahsedilen Komisyon'a esasları tespit etme görevinde bütün kolaylıkları sağlama sorumluluğunu yerine getirmediğini tespit etmiştir. (bkz. yukarıdaki 71. para.) Hükümetin bu konudaki hatasının ciddiyetle ele alınması gerektiği görüşündedir.

Mahkeme, bazı şartlar altında bir hükümetin iyi bir nedeni olmaksızın kendisinden istenen belgeleri sunmadığı durumlarda bazı sonuçların çıkarılabileceğini yadsımamıştır. Yine de, Mahkeme bu davada başvuranın iddia ettiği gibi bir sonucun çıkarılamayacağı görüşündedir.

99. Sonuç olarak, Mahkeme, bu şikayet ile ilgili Komisyon sonucundan ayrılmak için bir neden görmemiştir. Bu sebeple Mahkeme, dava dosyasındaki belgelerin, Dr. Zeki Tanırkulu'nun, şüpheye yer vermeyecek şekilde güvenlik güçleri tarafından veya onların göz yumması ile öldürüldüğü şeklinde karara varmayı sağlamayacağı kararına varmıştır.

Bu bağlamda, Sözleşme'nin 2. maddesi ihlal edilmemiştir.

2. Yaşam hakkının korunmadığı iddiası

100. Başvuran, Sözleşmenin 2. maddesinin iki nedenden dolayı ihlal edildiğini iddia etmiştir: öncelikle eşinin öldürülmesi ile ilgili olarak yürütülen soruşturmadan şikayetçi olmuştur; ikinci olarak da Susurluk Raporundan da belli olduğu gibi, ilgili zamanda o bölgedeki mevcut önleyici ve koruyucu yasal yapının eşinin hayatını koruyamadığını belirtmiştir.

(a) Soruşturmanın yetersizliği iddiası

101. Mahkeme, " kendi yetki alanları içinde bulunan herkese bu Sözleşmenin 1. bölümünde açıklanan hak ve özgürlükleri tanır" şeklindeki Sözleşme'nin 1. maddesiyle ortaya konan Devletin genel görevinin ve bu madde

ile birlikte okunan 2. maddenin "yaşama hakkını güvence altına alma sorumluluğu", ölümle sonuçlanan Devlet görevlilerinin kuvvet kullandığı hallerde etkili resmi bir soruşturmanın yapılmasını gerekli kıldığını hatırlatmaktadır. (bkz. mutatis mutandis, 27 Eylül 1995 tarihli McCann ve Diğerleri Türkiye'ye Karşı Kararı, Dizi A, no 324, s. 49, para, 161, ve 19 Şubat 1998 tarihli Kaya Türkiye Kararı, Raporlar 1998-1, s. 329, para. 105).

102. Bu davada Hükümet, devlet görevlilerinin başvuranın eşinin öldürülmesi olayına karıştığını destekleyecek kanıt olmadığını iddia etmiştir (bkz. yukarıdaki 91. parag.). Dahası hiçbir aşamada, başvuranın bu anlama gelecek açık bir suçlama yaptığı şeklinde bir kayıt mevcut değildir. (bkz. yukarıdaki 72. ve 81. paragraflar).

103. Bu bağlamda Mahkeme, yukarıda bahsedilen sorumluluğun, Devlet görevlilerinin ölüme sebebiyet verdiği saptandığı durumlarla sınırlı olmadığını vurgulamıştır. Merhumun aile bireylerinin veya diğerlerinin ölüm olayı hakkında yetkili soruşturma otoritelerine başvurup başvurmadığı konusu kesinlik kazanmamıştır. Bu davada, yetkililerin başvuranın eşinin öldürülmesi hakkında haberdar olması gerçeği, Sözleşme'nin 2. maddesinin gerektirdiği şekilde ölümün meydana geldiği şartlar hakkında etkili bir soruşturma yapılmasını gerekli kılar (bkz. mutatis mutandis, 28 Temmuz 1998 tarihli Ergi Türkiye Kararı, Raporlar 1998-IV, s. 1778, para. 82 ve Yaşa Kararı, s. 2438, para. 100).

104. Mahkeme, davanın özel şartlarına dönerek, Hükümet tarafından bilgi sunulmaması nedeni ile, Komisyon'un soruşturmanın değerlendirmesini yapma kabiliyetinin sınırlı olduğu şeklindeki ifadesine dikkati çekmiştir. (bkz. yukarıdaki para. 47 ve 94). Fakat, Mahkeme önündeki duruşmada Hükümet temsilcisi, Komisyon'a bütün önemli evrakların sunulduğunu belirtmiştir.

Mahkeme önünde toplanan belgelerden anlaşılmaktadır ki, 2 Eylül 1993 tarihinde öğle saatinde meydana gelen olayın hemen ardından, bir polis memuru başvuranla konuşmak için hastaneye giderken, olay yeri birçok boş kovan ve bir deforme olmuş mermi bulan iki polis memuru tarafından incelenmiştir (bkz. yukarıdaki paragraflar 15 ve 32). Üç polis memuru daha sonra orada bulunanların tarifleri doğrultusunda sözkonusu iki kişiyi bulmak için arama yapmışlardır. (bkz. yukarıdaki para. 32). Olay yeri tutanağında o çevrede yaşayıp da olayı görenlerin isimlerine yer verilmemiştir. Rapor, yaklaşık olarak saat 13.00'te, olayın gerçekleşmesinden yaklaşık olarak bir saat sonra hazırlanmıştır. (ibid). Olay yeri ile ilgili daha fazla inceleme yapıldığına dair fazla kanıt olmaması sonucunda, (örneğin fotoğraf olmaması dikkat çekicidir), olay yeri

incelemesinin yüzeysel olmaktan çıkması şüpheli görünmektedir.

105. Mahkeme de, Komisyon gibi, polis memurlarından biri tarafından hazırlanan olay yeri krokisinin ayrıntılı olmadığına dikkati çekmiştir. Yapılan soruşturmanın, alınan tedbirlerle ilgili tamamı yetersiz ve kesinlik içermeyen bilgilerden oluştuğunu gözlemlemiştir.

106. Aynı gün iki genel pratisyen tarafından ölüm sonrası inceleme yapılmıştır. İki doktor, başvuranın eşine 13 merminin isabet ettiğini birinin vücuda yerleştiğini ve daha sonra çıkarıldığını tespit etmiştir (Bkz. yukarıdaki 35. para.) Mahkeme, yapılan bu incelemenin sonucunda elde edilen bilginin yetersiz olduğu konusunda Komisyon'un endişelerini paylaşarak, adli tıp uzmanının görevlendirilmeyişinin ve tam bir otopsi yapılmayışının üzüntü verici olduğu görüşündedir.

107. 2 ve 6 Eylül 1993 tarihlerinde polis tarafından üç tanığın ifadeleri alınmıştır (bkz. yukarıdaki 33. ve 34. paragraflar). 9 Eylül 1993 tarihinde Bölge Polis Laboratuvarı balistik testlerin sonuçlarını açıklamıştır (bkz. yukarıdaki 36. para.). Olay yerinde polis tarafından bulunan deforme olmuş mermi dışında, Dr. Tanrıkulu'nun vücuduna isabet eden diğer onbir merminin bulunmasına dair girişimde bulunulduğu hakkında kayıt yoktur.

108. 5 Kasım 1993 tarihinde, savcı Mustafa Düzgün, yetkisi olmadığı şeklinde karar vermiştir ve soruşturmayı Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki savcıya havale etmiştir (bkz. yukarıdaki 37. para.). Bu şekilde hareket edilmesi, en azından Sn. Düzgün'ün, Dr. Tanrıkulu'nun öldürülmesinin terörist bir suç teşkil ettiğini düşündüğü fikrini vermektedir (bkz. yukarıdaki 54. para). Mahkeme, Mustafa Düzgün'ün de kararında ortaya koyduğu gibi "suçun niteliği, işlenme şekli ve eldeki kanıtlar"a dayanarak bu sonuca varmasına şaşırmıştır. (bkz. yukarıdaki 37. para). Mahkeme, savcının elindeki kanıtların suçun işleniş şekli ile ilgili birkaç belirti içerdiğini ve teröristlerin sorumlu olması gerektiği şeklinde bir sonuç çıkarmak için yeterli olmadığını gözlemlemiştir. Mahkeme'nin görüşüne göre, o tarihe kadar sunulan bilgiler, Sözleşme'nin önceki 28. maddesinin 1 (a) paragrafının sözleşmecî devletin Komisyon'a gerçekleri tespit etme görevinde yardımcı olması gerektiğini ortaya koymuştur. Sn. Düzgün ve soruşturmayı yapmakla sorumlu Devlet Güvenlik Mahkemesi savcısı Sn. Haney (bkz. yukarıdaki 39. para.) Komisyon delegeleri önüne çıkmış olsalardı, eldeki bilgilere göre, çok az da olsa somut bilgiye dayandığı ifade edilen karara ışık tutabilirdi.

109. Sn. Düzgün'ün kararından önce, yukarıda anlatılanların dışında (bkz yukarıdaki 104-107. paragraflar) polis veya savcı tarafından soruşturma yapıldığına dair kanıt mevcut değildir. Ne de, 18 Kasım 1994 tarihinde olaydan bir yıl sonra ve bu başvurunun Sorumlu Devletin önüne getirildiği tarihten bir ay sonra başvuranın ifadesinin alınması dışında, söz konusu kararın alınmasının ardından soruşturma yapıldığına dair kanıt mevcut değildir (bkz. Komisyon Raporunun 6. paragrafı). Bu aslında, Mahkeme'nin bilgisi dahilinde soruşturmaya dair yapılan son işlemdir. Yetkililerin başvuranın şikayetleri ile ilgili olarak bilgilendirilmesinin ardından, Emniyet Müdürlüğü'nün önünde nöbet tutmakta olan güvenlik güçleri üyelerinden ifade almak için harekete geçmemişlerdir. Hükümetin soruşturmanın halen devam ettiğini belirtmesine rağmen, bu soruşturma ile ilgili gelişmeler hakkında somut bilgi sunulmamıştır.

110. Daha önce sunulanların ışığı altında Mahkeme, yetkililerin Zeki Tanrıkulu'nun ölümü ile ilgili koşullar hakkında etkili bir soruşturma yapmadıkları konusunda Komisyon'a katılmaktadır. Mahkeme bu konu ile ilgili olarak yetkililerin sorumluluklarını göz ardı ettiklerini tespit etmiştir. Mahkeme, daha önceki kararlarda da belirtildiği gibi, (bkz. örn. Kaya, Ergi ve Yaşa Kararları, sayfalar sırası ile, 2436 para. 91, s. 1779, para. 85, s.2440, para. 104), Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde meydana gelen ölümlerin trajik olduğu ve sıklıkla gerçekleştiği, bu durumun kati delil aranmasını engelleyebileceği ile ilgili gerçekleri hesaba katmaya hazırdır. Yine de bu şartlar Sözleşme'nin 2. maddesi altındaki etkili bir soruşturma yapma sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.

Dahası, Mahkeme, başvuranın başvurduğu ceza hukuku çarelerinin, yapılan soruşturmayı belli bir dereceye kadar değiştirilebilme yetisine sahip olduğu konusunda ikna olmamıştır. Bu yüzden, başvuranın ilgili ceza hukuku çarelerini tüketme ile ilgili gerekliliğe uyduğu kabul edilebilir.

111. Mahkeme, buna göre, Hükümetin cezai soruşturma konusundaki ilk itirazlarını reddetmiş (bkz. yukarıdaki 81. ve 84. paragraflar) ve Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

(b) Yaşam hakkının iç hukukta korunmadığı iddiası

112. Başvuran, Susurluk Raporundan da anlaşıldığı gibi, (bkz. yukarıdaki 49-51. paragraflar), ilgili yerde ilgili zamanda önleyici ve koruyucu yasal sistemin, eşi gibi önde gelen Kürt kökenli insanların hayatları için yetersiz koruma sağladığını ifade etmiştir.

113. Mahkeme, başvuranın eşinin öldürülmesi hakkında etkili bir soruşturma yapmamış olmaları nedeniyle yetkililerce Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edildiği şeklindeki önceki tesbitlerini dikkate alarak bu şikayeti incelemeye gerek görmemiştir.

SÖZLEŞME'NİN 13. MADDESİNİN İHLALİ İDDİASI

114. Başvuran aşağıda verilen Sözleşme'nin 13. maddesi anlamında etkin bir iç hukuk yoluna sahip olmadığından şikayet etmiştir.

"Bu Sözleşmede tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev ifa eden kimseler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, durumun düzeltilmesi için ulusal bir makama başvurma hakkına sahiptir".

115. Hükümet cezai ve idari iç hukuk yollarının tazminat talebini mümkün kıldığını ancak başvuranın bunlardan faydalanmadığını belirtmiştir.

116. Komisyon, başvuranın güvenlik güçlerinin eşinin öldürülmesi olayına karışıklarını iddia etmekte tartışılır nedenleri olduğu görüşündedir. Soruşturmanın yetersizliği ile ilgili bulgularına gönderme yaparak, başvuranın etkili bir iç hukuk yolundan faydalanamadığı sonucuna varmıştır.

117. Mahkeme, Sözleşme'nin 13. maddesinin, Sözleşme hak ve özgürlüklerinin, ulusal bir hukuk yolu tarafından ulusal hukuk sisteminde koruma altına alınmasını gerektirdiğini tekrarlamıştır. 13. madde, Sözleşmeciler Devletlerin söz konusu hüküm ile ilgili sorumluluklarına uyma şekli konusunda takdir yetkisine sahip olmalarına rağmen, Sözleşme altında "tartışılabilir bir şikayetle" ilgili olarak ulusal bir iç hukuk yolu hükmünü ve uygun bir iç hukuk yolunu sağlamasını gerektirir. Sözleşme'nin 13. maddesi altındaki sorumluluğun boyutu, başvuranın Sözleşme altındaki şikayetin niteliğine göre çeşitlilik gösterir. Aynı zamanda, 13. madde ile gerekli kılınan iç hukuk yolu, hukukta olduğu kadar, uygulamada da "etkili" olmalı ve özellikle de Sorumlu Devletin yetkililerinin fiilleri veya ihmalleri tarafından haksız bir şekilde engellenmemelidir. (bkz. aşağıdaki kararlar: Aksoy Kararı, s. 2286, para. 95; 25 Eylül 1997 tarihli Aydın Türkiye'ye Karşı Kararı, Raporlar 1997-VI, s. 1895-96,

para. 103 ve Kaya Kararı, s. 329-30, para. 106).

Yaşama hakkının korunmasına gereken önem verildiğinde, Sözleşmenin 13. maddesi, uygun olan durumda tazminat ödenmesine ek olarak öldürmeden sorumlu olanların kimliklerinin tespit edilip cezalandırılmalarını sağlayacak detaylı ve etkili bir soruşturma yapılmasını ve başvuranın soruşturma prosedürüne etkili bir şekilde katılmasını gerektirir (bkz. Kaya Kararı, s. 330-31, para. 107).

118. Bu dava ile ilgili olarak toplanan kanıtlara dayanarak, Mahkeme, şüpheleri ortadan kaldıracak şekilde başvuranın eşinin Devlet yetkilileri tarafından öldürüldüğü ya da öldürülmesi olayına karışığının ispat edilmediğini tespit etmiştir. Fakat, daha önceki davalarda da karar verildiği gibi, bu durum, Sözleşmenin 2. maddesi ile ilgili şikayetin Sözleşme'nin 13. maddesinin amaçları doğrultusunda "tartışılabilir" olmasını engellemektedir. (bkz. 27 Nisan 1988 tarihli Boyle ve Rice İngiltere'ye Karşı Kararı, Dizi A, No 131, s. 23, para. 52; Kaya ve Yaşa Kararları, sırası ile para. 107 ve s. 2442, para. 113). Bu bağlamda Mahkeme, başvuranın eşinin yasadışı bir öldürmenin kurbanı olduğunun tartışmasız olduğunu ve bu yüzden iddiasının tartışılabilir olduğunu gözlemlemiştir.

119. Mahkemeye göre, yetkililerin başvuranın eşinin ölümünün koşulları hakkında, soruşturma yapma yükümlülükleri vardı. Yukarıdaki nedenlerden dolayı, (bkz. paragraflar 104-109) Sözleşme'nin 2. maddesi ile yüklenilen soruşturma yapma yükümlülüğünden daha geniş olan Sözleşme'nin 13. maddesi bağlamındaki gereklilikler doğrultusunda, etkili bir soruşturma yapılmış sayılamaz (bkz. Kaya Kararı, s. 330-31, para. 107).

Sonuç olarak, Sözleşme'nin 13. maddesi ihlal edilmiştir.

SÖZLEŞME'NİN 2. VE 13. MADDELERİNİN YETKİLİLERCE İHLAL

EDİLMESİNİN UYGULAMA HALİNE GELDİĞİ İDDİASI

120. Başvuran, ihlali ağırlaştıracak şekilde kendisinin de mağduru olduğu Sözleşme'nin 2. ve 13. maddelerinin ihlallerinin Türkiye'de resmi olarak hoş görülen bir uygulama olduğunu iddia etmiştir. Komisyon'un ve Mahkeme'nin bu maddelerle ilgili olarak ihlal tespit ettiği güneydoğudaki olaylarla ilgili diğer

davalara gönderme yaparak, yetkililerin iç hukuk yollarını olduğu kadar ciddi insan hakları ihlallerini de reddettiklerini belirtmiştir.

121. Mahkeme, bu başvuruda incelenen delillerin ve dosyadaki belgelerin, yetkililerin Sözleşme'nin 2. ve 13. maddelerinin ihlali şeklinde bir uygulama yaptıklarını tesbit etmeye, önceki başvurulardaki bulgular gözönüne alındığında bile yeterli olmadığını belirlemiştir.

SÖZLEŞME'NİN 14. MADDESİNİN İHLALİ İDDIASI

122. Başvuran eşinin Kürt olduğu için Sözleşme'nin 14. maddesindeki yükümlülüklere aykırı şekilde, Sözleşme'nin 2. maddesinde korunan yaşam hakkının ihlali bağlamında, köken temelindeki ayrımcılığın mağduru olarak öldürüldüğünü ifade etmiştir. Sözleşme'nin 14. maddesi şöyledir:

“Bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.”

123. Komisyon tarafından dikkate alınan belgelere ek olarak, başvuran önde gelen Kürt kökenli insanların, özellikle de olağanüstü hal bölgesinde, devlet politikasının bir gereği olarak hedef alındıklarını ortaya koyduğunu iddia ettiği Susurluk Raporu’na gönderme yapmıştır. (bkz. yukarıdaki parag. 49-51)

124. Hükümet, duruşmada bu konuyu dile getirmemiştir. Komisyon, bu iddianın temelden yoksun olduğunu saptayarak, Sözleşmenin 14. Maddesinin ihlal edilmediği sonucuna varmıştır.

125. Mahkeme, Sözleşme'nin 14. maddesinin ihlali iddiasını doğrulayacak delil bulunmadığını belirtmiştir.

VIII. SÖZLEŞME'NİN ÖNCEKİ 25/1. MADDESİNİN İHLALİ İDDIASI

126. Son olarak, başvuran, bireysel başvuru hakkını kullanırken, aşağıda verilen Sözleşme'nin önceki 25/1. maddesini ihlal edecek şekilde, (şimdiki 34. madde) ciddi engellemelerle karşılaştığından şikayet etmiştir:

“Bu Sözleşmede tanınan hakların Yüksek Sözleşen Taraflardan birince ihlalinden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek kişi, devlet dışı her kuruluş veya özel kişilerden oluşan her topluluk hakkında şikayet vaki olan Yüksek Sözleşen Tarafın bu konuda Komisyon'un yetkisini tanıdığını bildirmiş olması halinde Avrupa Konseyi Genel Sekreterine sunulacak bir dilekçe ile Komisyon'a başvuruda bulunabilir. Yüksek Sözleşen taraflardan böyle bir bildirimde bulunmuş olanlar, bu hakkın etkin bir şekilde kullanılmasına hiçbir suretle engel olmamayı taahhüt ederler.”

127. Başvuran, ifadesinin Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki başsavcı Bekir Selçuk tarafından alınmasının üç ayrı nedenden dolayı endişe yarattığını ifade etmiştir. Birincisi, buluşmanın amacı, başvurunu Komisyon'a başvurusu hakkında sorgulamaktır. İkincisi, Sayın Selçuk tarafından hazırlanan ifadenin söylenenlerin tam bir kaydı olmadığı izlenimi idi. Üçüncüsü, başvurana gösterilen, altındaki imzanın kendisine ait olduğunu doğrulaması istenen vekaletnamenin Komisyon tarafından Hükümet'e gönderilen belge olmadığı idi. Bunun yerine avukatın da duruşmada belirttiği gibi, Hükümet, başvurunun kendilerine iletilmesinin ardından sundukları görüşlerinde Komisyon'a, Komisyon önündeki duruşmalarda temsil edilmesini sağlamak için yetki veren belgeyi imzalamadığını Mahkeme, başvurunun geçerliliği ve başvuranın güvenilirliği hakkındaki şüpheleri dağıtmak için yetkililer tarafından kasıtlı bir girişimde bulunduğu görüşündedir. Yetkililerin yukarıda belirtilen davranışı, çok az da olsa, başvuranın taleplerini başarılı olarak takibini engellemeye çalışmak olarak yorumlanabilir.

128. Duruşmada, Hükümet, Komisyon'un Sözleşme'nin önceki 25. maddesinin 1. paragrafının ihlal edildiği bulgusunun “abartılı bir şüphe” olduğunu belirterek, başvurunun gerçek olmasına şüphe düşürdüğünü reddetmiştir. Selçuk'un başvuranla görüşmesinin iki nedeni vardı: birincisi, eşinin öldürülmesi ile ilgili olarak ne hatırladığı hakkında soru sormaktır; ikincisi de vekaletnamenin doğruluğunu teyit etmek istemesi idi (bkz. yukarıdaki 28. para.). Sayın Selçuk'un Komisyon Delegelerine açıkladığı gibi, söz konusu ikinci neden, Sözleşme organları önüne getirilen diğer birçok davada başvuranların ve tanıkların ifadelerinin sahte olduğunun ortaya çıkmış olması sebebi ile gerekli olmuştur. Her halükarda başvuran tarafından Sayın Selçuk'a verilen ifadenin metninden, başvuranın Komisyon'a yaptığı başvuruyu takip etmek istediği konusunda Selçuk'un ikna olduğu açıktı.

129. Komisyon, Sorumlu Devletin başvurunun hakikiliği konusunda şüphe duydukları durumlarda başvurularla temas kurmak için olayı üstlenmek yerine, konuyu Komisyon'a bildirmelerinin daha doğru olacağı görüşündedirler. Komisyon, başvuranın Sayın Selçuk ile görüşmesi ile ilgili olarak tutulan kayıtlara göre, başvurana Selma Tan'ın ismini taşıyan bir vekaletname gösterilmesi hakkındaki endişelerini dile getirmiştir. Bir kopyasının Hükümet'e gönderilmesi ile ilgili zamanda kendilerine tebliğ edilen Komisyon'a sunulan vekaletname Selma Tanrıkulu'nun ismini taşımakta idi. Başvuran tarafından iddia edildiği gibi, ifade görüşme sırasında söylenenlerin yanlış bir kopyası olsa bile, Hükümet'i Komisyon'a başvuranın vekaletnameyi imzaladığını reddettiği şeklinde bilgi vermeye iten nedenin ne olduğu sorusu ortaya çıkmıştır.

Komisyon, Sözleşme'nin önceki 25. Maddesinin 1. Paragrafının ihlali ile Türk yetkililerin başvurunun geçerliliğine şüphe düşürmek için, kabul edilemez bir girişimde buldukları sonucuna varmışlardır.

130. Mahkeme Sözleşme'nin önceki 25. Maddesi ile kurulan bireysel başvuru sisteminin etkili bir şekilde işlemesi için, başvuruların veya başvuruda bulunacak kişilerin yetkililer tarafından başvurularını değiştirmeleri veya geri çekmeleri konusunda herhangi bir baskıya maruz kalmadan Sözleşme organlarına başvuruda bulunabilmelerinin çok önemli olduğunu tekrarlamıştır. (bkz. yukarıdaki para. 70 ve şu kararlar, Akdivar ve Diğerleri, s. 1219 para. 105; Aksoy Kararı, s. 2288 para 105; Kurt Türkiye'ye Karşı, 25 Mayıs 1998, Raporlar 1998-III, s. 1192, para 159; Ergi Kararı, s. 1784, para 105). Bu bağlamda, 'baskı' sadece doğrudan tehdit ve açıkça gözünü korkutma fiillerini değil, başvuruları Sözleşme bağlamındaki haklarını aramaktan caydırmak veya cesaretlerini kırmak için planlanan diğer kusurlu ve dolaylı fiilleri de kapsamaktadır. (bkz. yukarıda değinilen Kurt Kararı)

Dahası, yetkililer ve başvuran arasındaki temasların Sözleşme'nin önceki 25. Maddesinin 1. Paragrafının görüş açısından, kabul edilemez nitelikteki uygulamalarla eşdeğerde olup olmadığına davanın özel şartlarının ışığı altında karar verilmelidir. Bu konuda başvuranın yetkililer tarafından uygulanan baskıya karşı ne kadar hassas olduğu dikkate alınmalıdır. (Bkz. Akdivar ve Diğerleri ve Kurt Kararları, sırası ile s. 1219, para. 105 ve sayfalar 1192-93 para. 160). Daha önceki başvurularda, Mahkeme, başvuran konumundaki köylülerin hassas durumlarına ve güneydoğu anadolu bölgesinde yetkililere karşı olan şikayetlerin misillemeye neden olabileceği gerçeğine önem vermiş ve başvuruların Komisyon'a yaptıkları başvuru hakkında sorgulanmalarının bireysel başvuru hakkının engellenmesine ve bu suretle Sözleşme'nin önceki 25. Maddesinin ihlal edilmesine neden olacak şekilde yasadışı ve kabul edilemez bir baskı oluşturduğunu saptamıştır.

131. Bu davada, Komisyon önündeki davada başvuranın, yasal olarak temsil edilmesi için sunulan vekaletnamenin hakikiliği konusunda sorgulandığı tartışmasızdır. (bkz. Yukarıdaki paragraflar 21, 28 ve 38). Mahkeme, sorumlu bir devletin yetkililerinin "diğer başvurularda sahte belgelerin sunulmuş olması" bahanesi ile, başvuranla direkt temasa geçmesinin uygun olmadığını vurgulamıştır. Bir Hükümetin belli bir başvuruda bireysel başvuru hakkının suistimal edildiğine inanması için sebebi olması hallerinde bile, Mahkeme, Komisyon gibi, hükümet tarafından yapılması uygun olan işlemin başvuruya bakanın hangisi olduğuna bağlı olarak, Mahkeme'yi veya Komisyon'u Hükümet'in harekete geçirmesi ve sunulan yanlış bilgiler hakkında bilgilendirmesi olduğuna inanmaktadır. Hükümetin bu davadaki söz konusu fiili gibi bir davranışı başvuran tarafından gözünü korkutmak için yapılan bir girişim olarak değerlendirilebilir. Gerçekten de başvuran, Sn. Selçuk ile olan görüşmesinin ürkütücü olduğunu söylemiştir. (bkz. yukarıdaki 21. paragraf).

132. Hükümet'e sunulan tek vekaletnamenin, başvuranın tam ismini taşıyan vekaletnamenin bir kopyası olmasına rağmen, başvuranın Sn. Selçuk ile görüşmesinin kayıtlarına göre, başvuruna Selma Tan adını taşıyan bir vekaletname gösterilmiştir (bkz. yukarıdaki paragraflar 21 ve 38). Mahkeme, yazılı ifadenin doğruluğunu teyit edememiştir, fakat, yine de Hükümet'in Komisyon'a, başvuranın vekaletnameyi imzalamadığı konusunda bilgi verdiği bir gerçektir. (bkz. Komisyon Raporu'nun 279. sayfası). Hükümet, Sn. Selçuk ile yapılan görüşmenin dışında, Komisyon'un bu türden bilgi edinebileceği başka bir kaynak göstermemiştir.

Mahkeme, başvurunun geçerliliğine ve böylece de başvuranın güvenilirliğine gölge düşürmek için, yetkililer tarafından kasıtlı bir girişim yapıldığı görüşündedir. Fakat, yetkililerin yukarıda anlatılan fiillerinin bireysel başvuru hakkının reddedilmesini oluşturan başvuranın iddialarını başarılı bir şekilde takip etmesini engellediği şeklinde bir yorum yapılamaz.

133. Yukarıda anlatılanların ışığı altında, Mahkeme, sorumlu Devletin, Sözleşme'nin 25/1. maddesindeki yükümlülüklerini yerine getirmediğine karar vermiştir.

IX. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

134. Sözleşme'nin 41. maddesi şöyledir:

"Mahkeme, işbu Sözleşme ve Protokollarının ihlal edildiğine karar verirse ve

ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder."

A. Manevi Zarar

135. Başvuran, kendisi, eşi ve üç küçük çocuğu hakkında, Sözleşme'nin ihlallerinin uygulama haline gelmiş olmasının olduğu kadar, Sözleşme ile güvenceye alınan haklarının ihlal edilmesinin kurbanı olduklarını ileri sürerek, manevi tazminat olarak 15.000 İngiliz Sterlini (İS) talep etmiştir.

136. Komisyon Delegatesi, başvuran tarafından ileri sürülen meblağ hakkında yorum yapmamıştır.

137. Hükümet, başvuranın, Devletin eşinin öldürülmesi ile ilgili olaya karıştığı şeklindeki iddiasını kanıtlamadığına ve ulusal bir otoriteye tazminatla ilgili talebini sunmadığına dikkati çekerek, başvuranın talebini abartılı bulmuş ve haksız kazanca sebebiyet verdiğini belirterek reddetmiştir.

138. Mahkeme, bu başvurunun, başvuran tarafından kendisi, merhum eşi ve üç küçük çocuğu adına yapıldığını belirtmiştir. Başvuranın ve çocuklarının uğradığı manevi zararın yalnızca ihlal bulgusu ile karşılanamayacağını kabul etmiştir. Mahkeme, adil bir şekilde değerlendirme yaparak, başvurana ödeme günündeki kur üzerinden Türk Lirasına çevrilerek, 15.000 İngiliz Sterlini'ne hükmetmiştir.

B. Mahkeme Masrafları

139. Başvuran, başvurunun sunulması için yapılan masraflar için toplam 24,396.06 İngiliz Sterlini talep etmiştir. Bu meblağa Ankara'daki bir duruşmada Komisyon Delegatesi önünde ifade alınmasına katılım ve Strazburg'da Mahkeme önünde yapılan duruşmaya katılım konusundaki masraflar da dahildir. İngiltere'deki

hukuk grubu ve Türkiye'deki başvuran ve avukatlar arasında irtibat sağlama rolü nedeniyle Kürdistan İnsan Hakları Projesi'ne (KHRP) toplam 3,265 İngiliz Sterlini ve Türkiye'deki bir avukat tarafından üstlenilen işler için 3,000 İngiliz Sterlini talep etmiştir.

140. Hükümet, Mahkeme'nin Menteş ve Diğerleri (28 Kasım 1997 tarihli karar, Raporlar 1997-VIII, s. 2719, para. 107) ve Ergi Kararına (s. 1786, para. 115) gönderme yaparak KHRP hususunda ödeme yapılması konusunu tartışmıştır. Dahası talep edilen bu meblağları abartılı olarak nitelendirmiş ve bu başlık altında talep edilen meblağın başvuranın Strazburg'da 21 Türk avukat tarafından temsil edilmesini karşılayacağını belirtmiştir.

141. Bu meblağ konusunda yapılan talep ile bağlantılı olarak, başvuran tarafından öne sürülen iddiaların detaylarına bağlı olarak ve adil bir şekilde karar vererek, uygulanması muhtemel Katma Değer Vergisi (KDV) ile birlikte, 15,000 İngiliz Sterlini'nin (İS) başvuranın Avrupa Konseyi'nden yasal yardım yoluyla aldığı 13,495 Fransız Frangı çıkartıldıktan sonra ödenmesine hükmetmiştir.

C. Gecikme Faizi

142. Mahkemeye sunulan bilgiye göre, kararın verildiği tarihte İngiltere'de uygulanan yıllık basit faiz oranı % 7,5'dir.

BU NEDENLERDEN DOLAYI, MAHKEME

1. Oybirliğiyle, Hükümetin ilk itirazlarını reddetmiştir.

2. Oybirliğiyle, başvuranın eşinin Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlali anlamında öldürüldüğünün tesbit edilemediğine karar vermiştir.

3. Oybirliğiyle, taraf Devletin yetkililerinin, başvuranın eşinin ölümünün koşulları hakkında etkili bir soruşturma yürütmemiş olmalarından dolayı Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

4. Oybirliğiyle, başvuranın Sözleşme'nin 2. maddesi bağlamında yaşam hakkının iç hukukta korunmadığı iddiası hakkındaki şikayetleri dikkate almaya gerek görmemiştir.

5. 1'e karşı 16 oyla, Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

6. Oybirliğiyle, Sözleşme'nin 2. maddesinin, Sözleşme'nin 14. maddesiyle birlikte ihlal edilmediğine karar vermiştir.

7. 1'e karşı 16 oyla, Taraf Devletin Sözleşme'nin önceki 25/1. maddesi bağlamındaki yükümlülüklerini yerine getirmedeğine karar vermiştir.

8. Oybirliğiyle,

(a) Taraf Devletin, başvuran ve çocuklarına üç ay içinde manevi zararın tazmini yoluyla, 15,000 (onbeş bin) İngiliz Sterlini (İS)'ni ödeme gününde uygulanan döviz kurundan Türk Lirasına çevirerek ödemesine hükmetmiştir.

(b) Yukarıda bahsedilen üç aylık sürenin aşılması halinde, ödemeye kadar yıllık olarak %7.5 oranında basit faiz uygulanır.

9. 5'e karşı 12 oyla,

(a) Taraf Devletin başvurana, üç ay içinde yargılama masrafı olarak, uygulanabilecek Katma Değer Vergisi ile birlikte 15,000 (onbeş bin) İS'den 13,495 (onüç bin dört yüz doksanbeş) Fransız Frankını bu kararın yayımlandığı tarihte geçerli kurdan İS'ne çevirerek çıkarıp ödemesine hükmetmiştir.

(b) Yukarıda bahsedilen üç aylık sürenin aşılması halinde, ödemeye kadar

yıllık olarak % 7.5 oranında basit faiz uygulanır.

10. Adil tatmin hakkında başvuranın taleplerinin geri kalan kısmını oybirliğiyle reddetmiştir.

İngilizce ve Fransızca olarak hazırlanmış olup, 8 Temmuz 1999 tarihinde Strazburg'da İnsan Hakları Binası'nda kamuya açık olarak yapılan duruşmada tefhim edilmiştir.

İmza: Luzius WILDHABER

Başkan

İmza: Maud DE BOER-BUQUICCHIO

Raportör Vekili

Sözleşme'nin 45. Maddesinin 2. Paragrafına ve Tüzük'ün 74. Maddesinin 2. Paragrafına göre, Sayın Gölcüklü'nün Kısmi Karşılığı bu karara ek olarak sunulmuştur.

HAKİM GÖLCÜKLÜ'NÜN KISMİ KARŞIYOYU

(Çeviri)

Aşağıda belirtilen nedenlerden dolayı, üzüntü duyarak bazı konularda çoğunluğun fikrine katılamıyorum.

1. Ergi- Türkiye Kararı'ndaki karşı oyumda da belirttiğim gibi, (28 Temmuz 1998 tarihli karar, Hüküm ve Karar Raporları, 1998-IV), Mahkeme ölümle ilgili söz konusu şikayet hakkında etkili bir soruşturma yapılmadığı için Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edildiğini tespit ettiğinde, ölümün meydana geldiği şartlar hakkında etkili ve tatmin edici bir soruşturma yapılmamasının, Sözleşme'nin hem 2. hem de 13. maddeleri bağlamındaki şikayetlerin temelini oluşturması nedeniyle, Sözleşme'nin 13. maddesi ile ilgili ayrı bir konunun ortaya çıkmadığı görüşündeyim. Bu bağlamda, Kaya Türkiye Kararı'ndaki karşıoyuma ve konu hakkında Komisyon'un büyük çoğunluğunun benimsediği görüşe gönderme yapıyorum. (Bkz. Aytekin Türkiye Kararı, başvuru no 22880/93, 18 Eylül 1997; Ergi Türkiye Kararı, başvuru no 23818/94, 20 Mayıs 1997; Yaşa Türkiye, başvuru no 22495/93, 8 Nisan 1997).

2. Mahkeme, başvuran tarafından yapılan bazı iddiaları yorumlayarak, Hükümet'in bu hüküm ile ilgili sorumluluklarını yerine getirmediği için Sözleşme'nin önceki 25. Maddesinin 1. Paragrafının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. (bkz. kararın 126. ve müteakip paragrafları)

Bu bağlamda başvuran, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki başvuru Sn. Bekir Selçuk ile görüşmesine değinmiştir. Bu görüşme, öncelikle başvuranın iddialarının tam olarak ne olduğunu teyit etmek için ve ikinci olarak da Komisyon'a başvurusunun geçerliliğini kontrol etmek için faydalı ve gerekli idi. Hükümet'in de belirttiği gibi, " diğer birçok davada Komisyon'a sahte belge sunulduğu göz önünde bulundurulduğunda, başvurana başvurusunun doğruluğunun sorulması önemli idi".Başvuran görüşmenin resmi kayıtlarından da belli olduğu gibi, başvurusunu takip etmek istediğini belirtmiştir. Başvuruda bulunan bir bireyin, başvurusu ile ilgili olarak, ilgili ulusal otoriteye davet edilmesi durumunda, kendisini rahatsız hissedebileceği doğrudur. Fakat bu psikolojik durumun ilgili şahsın Strazburg organları önündeki başvurusunu takip etmesini engellediğini düşünmek benim fikrime göre, kötü talih veya davalı devletin itibarını sarsmak için yapılan politik bir oyundur.

³. 19. Maddeyi değiştiren 11 nolu Protokol'ün yürürlüğe girmesinden sonra Mahkeme daimi surette çalışmaya başlamıştır.

¹ *Sekretaryanın Notu.* Tüzük A, 9 No'lu Protokol'ün yürürlüğe girmesinden önce (1 Ekim 1994) Mahkeme'ye gönderilen bütün davalara ve o tarihten 31 Ekim 1998 tarihine kadar, sadece bu Protokol'ün bağlamadığı devletlerle ilgili davalara uygulanır.

¹ *Raportörün Notu.* Pratik nedenlerden dolayı bu ek sadece kararın basılmış şekli ile Mahkeme'nin hüküm ve Karar Raporları'nda yayınlanacaktır fakat, Komisyon Raporu'nun bir kopyasını Sekretarya'dan temin etmek mümkündür.